

Immigrazioaren euskararekiko jarrerak

2024ko ekaina

1.	Sarrera	3
2.	Helburuak eta metodologia	6
	2.2. Metodologia	6
	2.2.1. Jarreraren eskala eta aurretesta egitea	8
	2.2.2. Eskalaren kudeaketa: testa eta landa-lana	10
3.	EUSKARAREN EZAGUTZA ETA ERABILERA	26
	3.1. Euskararen ezagutza eta erabilera	26
	3.2. Aldagai adierazgarriak euskararen ezagutzan eta erabileran	35
4.	EUSKARAREKIKO JARRERAK	39
	4.1. Eskalako itemen banakako puntuazioen azterketa	39
	4.2. Euskararekiko jarreraren eskala osoaren puntuazioaren analisisa	46
5.	ONDORIOAK	61
6.	AIPATUTAKO BIBLIOGRAFIA	67

1. SARRERA

Begirune Fundazioak, Euskal Herriko gizarte- eta kultura-politikan lagundu nahian, atzerritarrek euskararen aurrean dituzten jarrerari buruzko ikerketa egin du. Ikerketa hori beste batekin batera egiten ari da. Hartan, populazio horri berari bere ongizate-mailari eta euskal gizartean duen integrazioaren autopertzepzioari buruz galdetzen zaio.

Euskarari buruzko eztabaida sozial eta politikoa gero eta handiagoa da, lehenik eta behin gizartean, oro har, eta atzerritarrei dagokienez, bereziki. Bi populazioentzat behin eta berriz aplikatu da euskara berreskuratzeko euskalduntze-politika. Hori horrela, ezin dira ukatu azken berrogeita hamar urteetan hizkuntza horren ezagutzan izandako aurrerapenak, nahiz eta bilakaera horrek muga sozialak ere izan dituen hizkuntza hedatzean. Aurrerapenak eta mugak maiz mahaigaineratzen dira, aukeratutako bidea egokiena den ikusteko, agerian edo ezkutuan. Eta hala izaten jarraituko du. Datu eta sintoma askok erakusten digute iritsi dela garaia jarraitu beharreko norabideari buruzko eztabaida bare eta sakona izateko.

Euskal gizartearen birmoldaketa demografikoa indarrez azaleratu da, joan den mendeko azken hamarkadaren amaieran hasi ziren migrazio-mugimenduak tarteko. Fluxu horiek iraun egingo dute. Aurreikuspen politiko eta ekonomikoen arabera, bai eta adituek eta ikerlarien egindakoen arabera ere, XXI. mendearen erdialderako Euskadin 500.000 pertsona inguru sar daitezke. Ondorio ekonomikoez, sozialez eta gizarteratzekeoz gain, hizkuntza ondorioak ere saihetsezinak izanen dira. Abiapuntu ona izan daiteke atzerritarrek euskarari buruz gaur egun duten jarrera-multzoa zehatz-mehatz deskribatzea, honako hauek jakiteko: lehenik, non gauden, eta, bigarrenik, zer aukera dauden euskararen eta migrazioaren arteko elkarreragina bi aldeentzat emankorra izan dadin.

Hasteko, zalantzarik gabe, atzerriko jatorria dutenen zati handi batentzat euskara ezusteko zailtasuna izan daiteke, eta “bertako”¹ biztanleriaren zati batek, berriz, elkarreragin hori kezka bizi dezake. Beste apartatu askotan bezala, migrazio-fluxuak eta horiek finkatzea ispilu paregabeak dira helmugako gizartea osatzen duten elementuak zein diren jakiteko; izan ere, aditu batzuek diotenez, migrazioaren etorrerak ez dio euskarari arazo berririk sortzen, euskal gizartearen zati garrantzitsu batekin zituen arazoak areagotu edo areagotu baizik. Izan ere, Ruiz Balzolak (2014) adierazi zuenez, euskara higitzen duen bizikidetzaz

¹ Kakotx arteko “bertako” adjektiboa erabili dugu; izan ere, Imanol Zuberok behin baino gehiagotan esan duenez, “bertakoa” ez da lehenengo iritsi zena besterik, denok heldu garelako nonbaitetik.

da azken urteotan kanpotik etorritako jendearekin izan duguna, baizik eta “bertakoen” artekoa. Hori dela eta, hizkuntzaren auziari dagokionez, behintzat, honako hau kontuan hartu behar dugu euskal agertokian: “aurrean ez daukagu -gu-besteak eraikuntza sozial bipolarra, baizik eta trantsitiboa, -gu-zuek-besteak” (Albite 2011: 1).

Horregatik guztiagatik, bidegabeta eta desegokia dirudi euskararen eta migrazioaren arteko harremana aztertzea, harreman hori gertatzen den testuinguru soziolinguistikoa kontuan hartu gabe. Bi hizkuntza ofizial, gaztelania eta euskara, dituen gizarte bati buruz ari gara, zeinean biztanleen herenak bakarrik ezagutzen baitu azken hizkuntza hori, eta, gainera, ezagutza ez baitago berdin banatuta lurraldean. Egia esan, euskararen eta euskal gizartearen arteko harremanaz ari gara. Eta, batez ere, zaila da hizkuntza gutxitu bat gizarteratze-hizkuntza bihurtzea iristen diren pertsonentzat, batez ere kontuan hartzen bada jende horretako askok euskal gizartearekin baduela hizkuntza bat komunean, eta izaten jarraituko duela².

Atzerritarrek etortzeak oso politika instituzional zorrotzak eskatuko ditu, eta politika horiek, gutxienez, honako hauek izan beharko dituzte: gaitasuna duen euskal harreraredu, gizarteratze-ereduari buruzko azterketa arduratsu eta zorrotza, jende askoko lanbide- eta hizkuntza-prestakuntza bizkorra, eta erakundeen, enpresen, hirugarren sektorearen eta herritarren arteko adostasun handia. Litezkeen urrats eta estrategia herabe batzuk zehazten hasi dira. Edozein politika ezarrita ere, erronkak izugarria dirudi.

Aipatutako gai horietako batzuk, etorkizunari buruzkoak ez ezik, gure orainari buruzkoak ere badira, bi hamarkadaz migrazio-etorrera handiak gertatu ondoren, migrazioa egiturazko kontua baita euskal gizartearentzat. Esan liteke, Manuel Delgadori jarraituz, gaur egun pertsona migratuak ez direla euskal gizartean sartzen, baizik eta gizarte hori osatzen dutela.

Egoera horretan, deigarria da euskararen eta migrazioaren arteko harremanak ez duela nahikoa leku hartu gogoeta eta politika publikoetan duela gutxi arte. Hain zuzen, ematen du azken urteotan gero eta kezka handiagoa pizten ari dela.

Begiruneren iritziz, eztabaidaren zenbait gai eta ardatz berehala landu behar dituzte bai arduradun politikoek bai erakunde sektorialeak. Hain zuzen, azkenaldian, hainbat gai eta ahots azaleratu dira, zuzenean edo zeharka hainbat kezka dakartenak. Esate baterako, esan dugu euskara atzerriko pertsonak gizarteratzea zenbait esparrutan oztopa dezakeen elementutzat hartzen dela. Kezka ere badago egoera horretan euskarak irauteari buruz.

² Horri dagokionez, oso interesgarria da USALLAN MENDEZ, L.-k egindako doktore-tesia: “Kultura-aniztasunaren kudeaketaren diseinua kulturalki bereizitako estatuz azpiko entitateetan. Quebeci, Kataluniari, Euskadiri eta Galesi buruzko azterketa”. Deustuko Unibertsitatea, 2012.

Gizarte konplexu batean, hizkuntza gutxitua kohesio-elementu izan daiteke? Oro har nortasunaren inguruan planteatutako eztabaidan, zenbat ez da nortasuna baizik eta klase soziala eta estatus sozioekonomikoa? Zer tresna edo estrategia erabil daitezke askotan kontrajartzen diren lerratzeak eta kezkak murrizteko? Nola lotzen dira hizkuntza-aniztasuna eta kultura arteko proposamena? Hauek dira, beste askorekin batera, hausnarketa sakon, zintzo eta jarraitua eskatzen diguten galderetako batzuk. Azterlanak hausnarketa horretan lagundu nahi du, lehenik eta behin, esku artean dugun errealitatea ahalik eta zehatzen deskribatuz, eta, horretarako, jarraian aurkeztu eta aztertu ditugu haren emaitzak.

Hori egiteko, elkarrizketatutako pertsonak deskribatuko ditugu, hasteko, eta euskararekin duten jarrera-eremua zehazten jarraituko dugu. Zenbait faktore soziodemografiko tarteko iritzi orokorrarekiko alde nabarmenak ageri diren atalekin jarraituko dugu. Azkenik, Likert eskala erabiliz euskararekiko jarrerari buruzko azterketa egin dugu, eta, ondoren, ondorioen atala ezarri dugu, nahitaez.

2. HELBURUAK ETA METODOLOGIA

2.1. Helburuak

Ikerketaren helburu nagusia hau izan da:

ATZERRITARREK EUSKARAREKIKO DITUZTEN JARRERAK, PERTZEPZIOAK, AURREIRITZIAK ETA POSIZIOAK AZTERTZEA.

Helburu nagusi hori lortze aldera, beharrezkotzat jotzen dugu hura adierazten eta eratzten duten elementuei buruzko informazioa biltzea, alderdi zehatz hauen inguruan:

1. Atzerriko jatorria dutenen euskararen ezagutza jakitea.
2. Atzerriko jatorria dutenen artean euskararen erabilera handiagoa eta txikiagoa duten espazioak ezartzea eta bereiztea.
3. Atzerriko biztanleen artean euskara erabiltzeko eta ez erabiltzeko egoerak bereiztea.
4. Euskararen erabileraren errealitatea aztertzea atzerriko jatorria duten familien eremuan.
5. Atzerriko jatorria dutenek euskararekiko dituzten jarrerak eta posizioak ezagutzea.
6. Atzerriko jatorria dutenek euskararekiko dituzten aurreiritzi nagusiak atzematea.

2.2. Metodologia

Atal honetan aurkeztuko ditugu aurrekoan azaldu ditugun helburuak lortu ahal izateko behar izan dugun informazioa eskuratzeko egokitzat jo ditugun urrats eta baliabide metodologikoak.

Hala, metodologia kuantitatibo batean oinarrituz, gure xede-publikoaren lagin adierazgarri bati zundaketa kuantitatibo bat egin diogu: 18 urtetik gorako atzerritarrak (atzerrian jaioak) eta ikerketa egiteko unean Euskadin bizi direnak.

Laginketa estratifikatua aukeratu da, bi unetan: esleipen bakunaren bidez, inkestatutako pertsonen jatorria kontuan hartuta; esleipen proportzionalaren bidez, sexuaren eta adinaren arabera kuotak kontuan hartuta.

Erabilitako teknika inkesta pertsonala izan da (inkestatzaileekin) eta 1.006 inkesta pertsonal egin dira guztira. Taldeak jatorriaren arabera honela sailkatu dira:

- Kolonbia, Peru, Ekuador, Bolivia, Paraguai, Brasil eta Dominikar Errepublikako pertsonak
- Nikaraguako eta Erdialdeko Amerikako pertsonak
- Argentinakoak, Txilekoak eta Uruguakoak
- Venezuelakoak
- Txinakoak
- Magrebeko pertsonak
- Saharaz hegoaldeko Afrikako pertsonak
- Errumaniako pertsonak
- Beste herrialde batzuetako pertsonak

1.006 inkestako laginketa-tamainarekin, +/-%3,2ko lagin-errore maximo batekin lan egitea bermatzen dugu (kasurik okerreanean, non $p=q=0,5$ baita), %95eko konfiantza-maila estatistikoarekin.

Jatorri bakoitzari buruz hitz egiten dugunean +/-%10 baino lagin-errore txikiagoekin lan egitea bermatzeko, hasiera batean laginketa estratifikatua oinarritu gara, esleipen sinplearen bidez, eta 100 bat inkesta esleitu dizkiogu ezarritako jatorri bakoitzari. Ondoren, informazio orokorra izateko, azpilaginak haztatu dira, jatorriaren arabera errolda-datuetan oinarrituta.

Likert motako euskararekiko jarreraren eskala eraikitzeke, 100 inkestaz osatutako aurretest bat egin genuen. Aurretest hori 2023ko otsailaren 27tik 2023ko martxoaren 12ra bitartean garatu zen. Ondoren, aurretestaren datuak aztertu eta eskalako itemak aukeratu ondoren, beste 906 inkesten landa-lana egin genuen. Informazio hori 2023ko apirilaren 26tik 2023ko ekainaren 9ra bitartean jaso zen.

2.2.1. Jarrerren eskala eta aurretesta egitea

Azterketa honen helburu nagusia da atzerritarrek euskararekiko duten jarrera neurtzea, eta, horretarako, eskala bat eraiki behar izan dugu³, informazioa biltzeko tresna gisa, haien konplexutasuna ezagutzera hurbildu ahal izateko. Eta aurreko mendeko gizarte-zientzietako metodologia-adituek emandako proposamen mailakatuen artean, Likert motako gehikuntza-eskala garatzea erabaki dugu⁴.

Euskararekiko jarrerren Likert motako gehikuntza-eskala egiteko, zenbait urrats metodologiko egin genituen, hau eskatzen dutenak⁵:

- 1) Ikertzaile-taldeak euskararekiko jarrerarekin lotutako hainbat item hautatu zituen. Guztira 60 item egiten genituen hasieran. Horietako 7 baztertu genituen errepikakorrak zirelako edo formulazio akastuna zutelako.
- 2) Euskararen aldeko edo kontrako jarrera edo posizio argia adierazten zuten itemak aukeratuko genituen. Zehazki, 53 itemekin geratu ginen. Inkesta egin zutenek beren adostasun- edo desadostasun-maila adierazteko baieztapen gisa formulatu ziren, eta bost erantzun-aukera edo posizio zituzten.
- 3) Aurretest bat egiteko, behin betiko eskala aplikatuko zitzaionaren antzeko ezaugarriak zituen pertsona-lagin bat hautatu genuen. Lagina 100 pertsonakoa izan zen.
- 4) Aurretesta egin genuen, eta lagineko pertsona bakoitzak bere egoera pertsonala hobekien deskribatzen zuen aukera hautatu zuen item bakoitzean.
- 5) Item bakoitzari emandako erantzunek puntuazio altuagoak jasotzen dituzte zenbat eta jarrera hobeak izan euskararekin.
- 6) Laginak eskalako itemei emandako erantzunekin datu-basea sortu ondoren, erantzun bakoitzean lortutako puntuazioen batura egin zen subjektu bakoitzarentzat.

³ María Ángeles Cea D’Anconak (2012: 92) adierazi zuenez, eskalek, indizeek bezala, “informazioa laburtzen laguntzen dute, baliozkotasun- eta fidagarritasun-baldintzetara lotuta. (...) Eskalak erantzunak edo oharrak continuum batean jartzen ditu, eta neurtzen den konstruktuen intentsitatea, norabidea eta maila hautemateko aukera ematen du”.

⁴ Gizarte-zientzietan gehien erabiltzen diren bost eskalak hauek dira: Bogardus-en distantzia sozialaren eskala, Thurstone-ren eskala diferentziala, Guttman-en eskalograma edo eskala metatzailea, Likert-en gehikuntza-eskala eta Osgood-en diferentzial semantikoa. Likert eskala aukeratu dugu, gizarte-zientzietako jarrerren neurketan erabilienetako bat izateaz gain, eraikitzeko errazenetako bat delako.

⁵ Gizarte-ikerketarako metodoen eta tekniken edozein eskuliburuk jorratzen du gai hori, eta bereziki didaktikoa da J.I.Ruiz-Olabuenaga (1972: 96).

- 7) Eskalaren zehaztasuna ziurtatzeko, subjektu bakoitzaren guztizko puntuazioa lortu ondoren, puntuazio altuena duten subjektuen %25 eta puntuazio txikiena duten subjektuen %25 hautatu ziren.
- 8) Bi taldeak gehien hoberen bereizten zituzten itemak aukeratu ziren, puntuazio handienekoa eta txikienekoa. Item bakoitzean bi taldeen batez besteko puntuazioak alderatu ziren, eta batez bestekoen arteko alde handienak zituzten itemak hautatu ziren.
- 9) Barne-konsistentziagatiko fidagarritasuna ziurtatzeko: a) guztizko puntuazioaren eta item bakoitzeko puntuazioaren arteko korrelazioa kalkulatu zen lagina osatu zuten guztientzat; b) korrelazio-koefizienterik altuenak aukeratu ziren, puntuazio osoarekin konsistentzia handiena zutelako; c) item bakoitzerako barne-konsistentziaren indizea lortu zen bi erdien metodoaren bidez.
- 10) Aurreko bi irizpideekin (zehaztasuna eta fidagarritasuna), azkenean, behin betiko eskala osatzen duten itemak hautatu genituen.
- 11) Edukiaren baliozkoa zela ziurtatzeko, aldeko jarrera (euskararekiko jarrera positiboa) adierazten zuten itemak eta kontrako jarrera (euskararekiko jarrera negatiboa) adierazten zuten itemak formulatu genituen.

Gehikuntza-eskala eraikitzeke prozesua amaituta, 20 item gorde eta 20 item horiek osatzen zuten eskalako Crombachen Alpha koefizientea⁶ kalkulatu genuen, eraikitako eskalaren barne-konsistentzia egiaztatzeke. Aurrettestean lortutako koefizientearen balioa 0,761 da eskala osorako eta 100 pertsonako lagin osorako. Testean lortutako koefizientearen balioa 0,802 da eskala osorako eta 1.006 pertsonako lagin osorako. Balio horiei esker, oso ondo lan egin dezakegu euskararekiko jarrera desberdinak dituzten talde edo taldeak zatitzeko eta karakterizatzeke.

Euskararekiko jarreraren Likert motako batuketa-eskala egiteke prozesuaren egokitasunaren zati estatistikoa osatzeko eta haren fidagarritasuna bermatzeko (ez bada tresnaren berezko ezaugarri gisa, bai gure laginean lortutako emaitzen ezaugarri gisa), neurketaren fidagarritasunean ugariak diren beste estatistiko batzuk ere kalkulatu ditugu: aurrettest-eko 100 pertsonen laginerako, 2 erdiko korrelazioa, 0,777-ko balioarekin; Spearman-Brown korrelazioa, hura ere balio altuarekin, 0,874koarekin; eta Guttmanen bi erdiko korrelazioa, aurrekoekin aldera daitekeen 0,873ko balio altuarekin; 1.006ko lagin

⁶ Cronbachen Alpha fidagarritasun-koefizientea estatistiko bat da, eta item-multzo batek duen gaitasunari eta haien arteko korrelazioaren konsistentziari buruzko informazioa ematen du. Koefiziente horren balioa 0 eta 1 artekoa izan daiteke, eta, beraz, 0,785eko balioak adierazten du elementuek elkarrekin duten erlazioari zor zaion bariantza-proporzioa. Hau da, gure eskalan, neurtutako bariantzaren %78,5 itemek euskararekiko jarrera neurtzean komunean dutenari zor zaio; gainerako bariantzaren %21,5 neurketan egindako akatsei edo itemen artean bat ez datorrenari dagokio. Testen eta eskalen fidagarritasunari buruzko gai horiek guztiak xehetasunez azaltzen ditu Moralesek (2007: 5).

osorako, 2 erdiko korrelazioa, 0,0799ko balioarekin; Spearman-Brown korrelazioa, hura ere balio altuarekin, 0,0888koarekin; eta Guttmanen 2 erdiko korrelazioa, aurrekoekin aldera daitekeen 0,888ko balio antzekoarekin.

2.2.2. Eskalaren kudeaketa: testa eta landa-lana

Aurretesta egin ondoren⁷, lagina osatu genuen, 1.006 inkesta egin arte, kapitulu honetan aurreratu dugun bezala.

Aurretestaren landa-lanean egin genuen bezala, inkestatzaileen taldeak galdeketen hiru bertsio izan zituen: gaztelaniaz, ingelesez eta frantsesez.

Landa-lanerako, zein udalerritara joan aukeratu genuen, sasiausazko hautaketaz, euskal lurralde osoko udalerrri-tamaina guztietara heltzeko.. Zehazki, 21 udalerritara jo genuen; horietako hiru Arabakoak: Gasteiz, Laudio eta Oion; zortzi, Gipuzkoakoak: Donostia, Ibarra, Bergara, Lasarte, Beasain, Irun, Eibar eta Zarautz; eta hamar, Bizkaikoak: Bilbo, Plentzia, Gernika, Ondarroa, Barakaldo, Basauri, Durango, Sondika, Getxo eta Leioa. Dagoeneko aurreratu dugunez, inkestaren fase honetako landa-lana 2023ko apirilean, maiatzean eta ekainean egin zen, eta gutxi gorabehera sei aste iraun zuen.

Gainera, lagina esleipen proportzionalaren arabera estratifikatu zen, EAEn bizi diren atzerriko biztanleen banaketa kontuan hartuta, sexuaren (bi kategoria), adinaren (lau kategoria), udalerrriaren tamainaren (lau kategoria) eta lurralde historikoaren (hiru kategoria) kuoten arabera.

Azken laginaren banaketa taula honek ematen du:

⁷ Galdeketak bi zati ditu, landa-lana bi ikerketa egiteko aprobetxatu zelako: bata, atzerriko jatorria dutenen ongizate psikosozialari buruzkoa (fisikoa, mentala eta soziala), eta, bestea, pertsona horien euskararen ezagutza, erabilera eta euskararekiko jarrerak ezagutzekoa.

1. taula. Laginaren banaketa jatorriaren arabera

Jatorria	Kop.	Errorea
Kolonbia, Peru, Ekuador, Bolivia, Paraguai, Brasil eta Dominikar Errepublika	201	+/-%6,9
Nikaragua eta Erdialdeko Amerika	126	+/-%8,7
Argentina, Txile eta Uruguai	95	+/- %10,0%
Venezuela	95	+/- %10,0%
Txina	97	+/-%9,9
Magreb	100	+/-%9,8
Saharaz hegoaldeko Afrika	96	+/- %10,0%
Errumania	96	+/- %10,0%
Beste herrialde batzuk	100	+/-%9,8
Guztira	1.006	+/-%3,2

Inkestetan lortutako informazioa grabatu egin da eta estatistikoki prozesatutako datu-basea sortu dugu. Prozesuaren planean aldagai bakarreko eta bi aldagaiko ohiko estatistiko deskribatzaileak erabili ditugu (maiztasunak, ehuneko horizontalak, ehuneko bertikalak, proba parametrikokoak eta ez-parametrikokoak, batezbestekoen aldeak, Chi-Square testa), bai eta aldagai anitzeko zenbait analisi ere, kasu honetarako egokiak, lortutako informazioaren lehen azterketa deskribatzailea egin ondoren. Zehazki, osagai nagusien analisi faktoriala, elkarreraginen detektagailu automatikoa Chi-Squarerekin (CHAID), K-Means sailkapen ez-hierarkikoaren azterketa, analisi diskriminatzailea eta korrespondentzia sinpleen analisi faktoriala (AFCS) aplikatu ditugu.

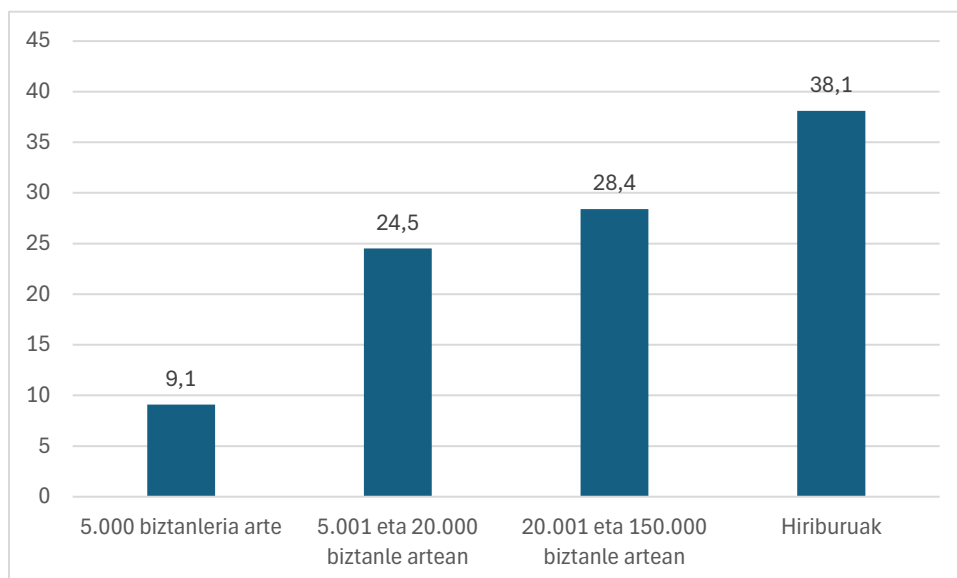
Analisi estatistiko deskribatzaileerako BARWIN programa estatistikoa erabili dugu, eta aldagai anitzeko analisisietarako SPSSWIN erabili dugu.

2.3. Laginaren ezaugarriak

Aski ezaguna denez, atzerritar jatorriko biztanleria gehienbat hirian finkatzen da. Oso salbuespen bakanetan izan ezik, hori gertatu da bai barne-migrazioetan bai nazioartekoetan, enplegarritasun aukera handienak hiri eremuan baitaude. Alde horretatik, inkesta egin duten atzerritar jatorrikoen %38,1 EAEko hiru hiriburuetan bizi dira. Ondoren, udalerrri handienak daude, %28,4 baitaude haietan, eta, azkenik, 20.000 biztanletik beherako udalerrriak, %33,6 bizi baitira haietan.

Ikus daitekeenez, datu hori garrantzitsua da, euskararen presentzia, zenbaki absolutuetan hiriburuetan eta udalerrri handietan oso presente dagoen arren, oso sakabanatuta eta gutxi kontzentratuta baitago. EAEko udalerrri txikienetan, ordea, euskarak egoera trinkoagoa du, baina biztanleria migratu gutxiago dago. Hasteko, euskararen eta migratutako biztanleen kokapen desberdin hori dela eta, haien arteko elkarrekintza txikiagoa da.

1. grafikoa. Bizitokiko udalerrriaren tamaina

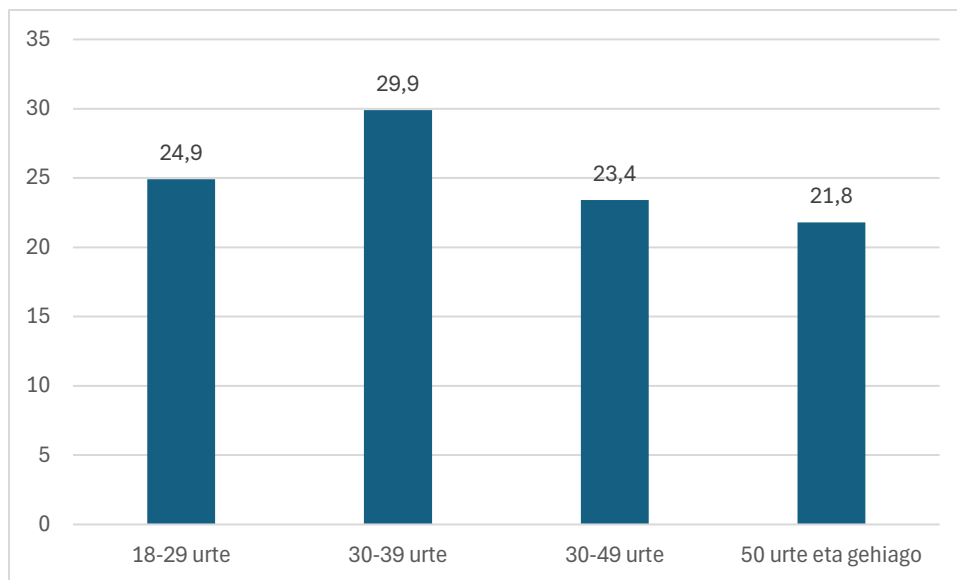
Iturria: Txostengileek egina

Galdeketa egin dutenen adinari dagokionez, aipatzekoa da 30 eta 39 urte bitartekoek osatzen dutela adin-tarte handiena (%29,9). Atzetik daude 18 eta 29 urte eta 40 eta 49 urte bitartekoak. 50 urte baino gehiago dituztenek ere antzeko taldea osatzen dute, ehunekotan. Bistan denez, laginetik populaziorik gazteena kendu dugu, 18 urtetik gorako pertsonak osatzen baitute. Gainera, ehunekoen banaketak adierazten digu migratutako populazioa adin ertain-altuetan finkatzen dela, 25 urtetik aurrera.

Hori adierazgarria da, oso atzerriko jatorriko jende gutxi bizi baita eskola-sistemarekin, eta hori da euskalduntzeko tresna nagusia. Adituen egiaztapenen arabera, Euskal Autonomia Erkidegoan bizi diren atzerriko jatorria dutenen artean %13k baino ez dute eskola-sistemarekin harreman partzialik edo osorik. Partziala, familiarekin berrelkartzen direnek

eta eskola-adin handi samarrean heltzen direnak; eta, osoa, Euskal Autonomia Erkidegoan jaio eta eskola-sistema estandarizatu osoan ibiltzen direnak. Migrazioak lanaren eremuak baldintzatzen ditu, eta horrek eragina du, handiagoa edo txikiagoa, eskola-sistemarekiko harremanean.

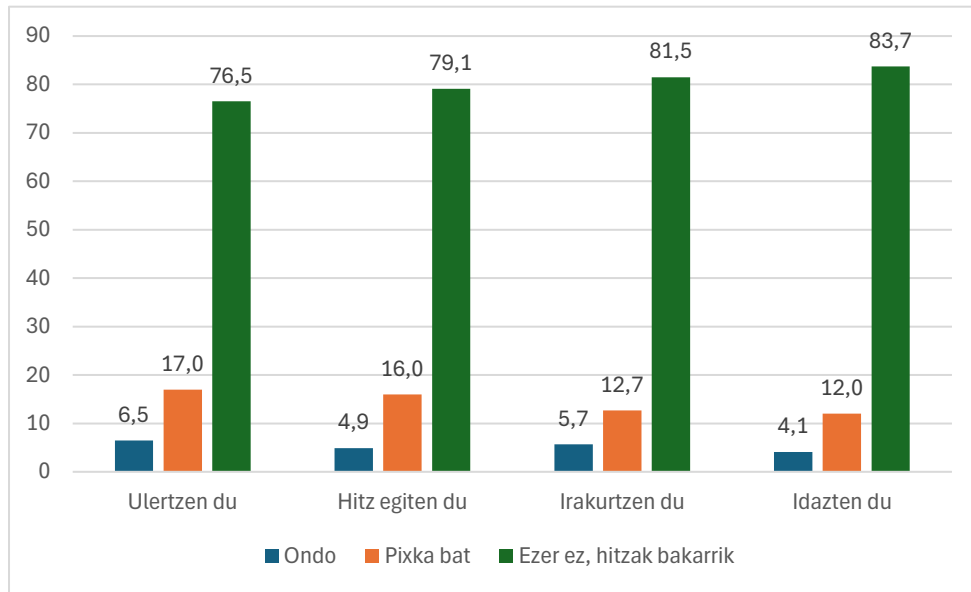
2. grafikoa. Inkesta egin dutenen adina

Iturria: Txostengileek egina

Aurreko irudia osatu egin daiteke galdetutako pertsonak euskaraz eta gaztelaniaz duten ezagutza-mailari buruz galdetuz. Horretarako, bi hizkuntzen ezagutza-mailari buruzko galdera klasikoa egiten da: ulertzen, hitz egiten, irakurtzen eta idazten du. Euskarari dagokionez, oso txikia da maila guztietako ezagutza, eta %6,5ek baitiote euskaraz ulertzen dutela, eta % 4,1ek euskaraz idazten dutela. Aitzitik, galdetutako biztanleen hiru laurdenek baino gehiagok esan dute euskaraz hitz batzuk besterik ez dakitela. Kokapen- eta adin-elementuak gurutzatzen baditugu, zenbaki horiek erraz uler daitezke, atzerritar jatorriko pertsonak gaztelania nagusi duten eremu sozial eta linguistikoetan txertatzen direlako. Gainera, erabilera sozialek, ekonomia kognitibo hutsagatik, gaztelarari mesede egiten diote.

3. grafikoa. Euskararen ezagutza

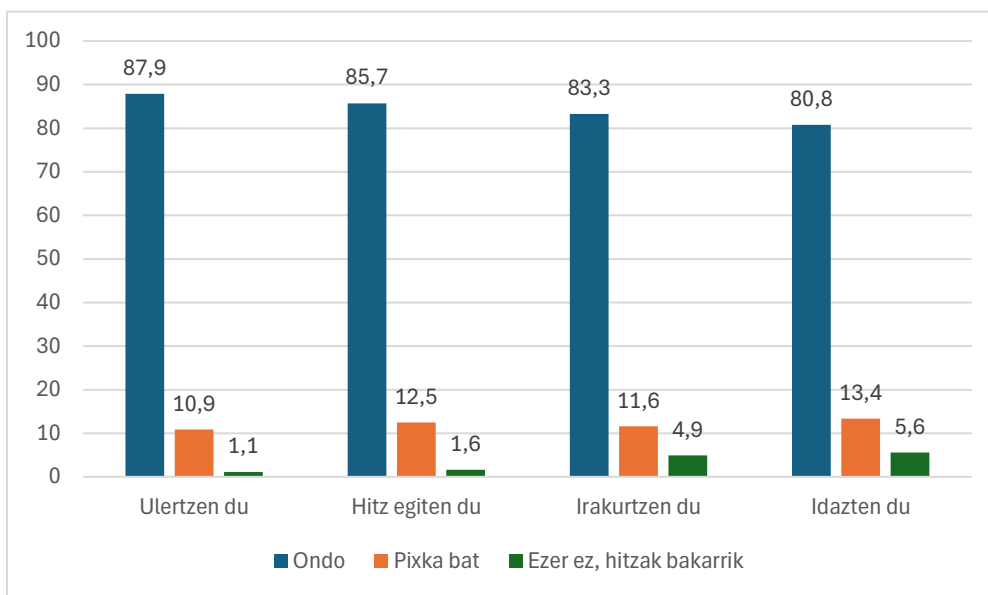

Iturria: Txostengileek egina. "PD. Adierazi, mesedez, zenbat dakizun euskaraz"

Egoera horren aurkakoa da gaztelaniarena: %87,9k ulertzen duela diote, eta %80,8k, idazteko gaitasuna dutela. Gaztelaniaren kasuan ere ulertzearen eta idaztearen artean ezagutza txikitu egiten da, baina bost pertsonatik lauk diote gaztelania ondo ezagutzen dutela, baita idazteko orduan ere. Jakina, Erdialdeko eta Hego Amerikako biztanleak egoteak azaltzen du hein handi batean egoera hori⁸.

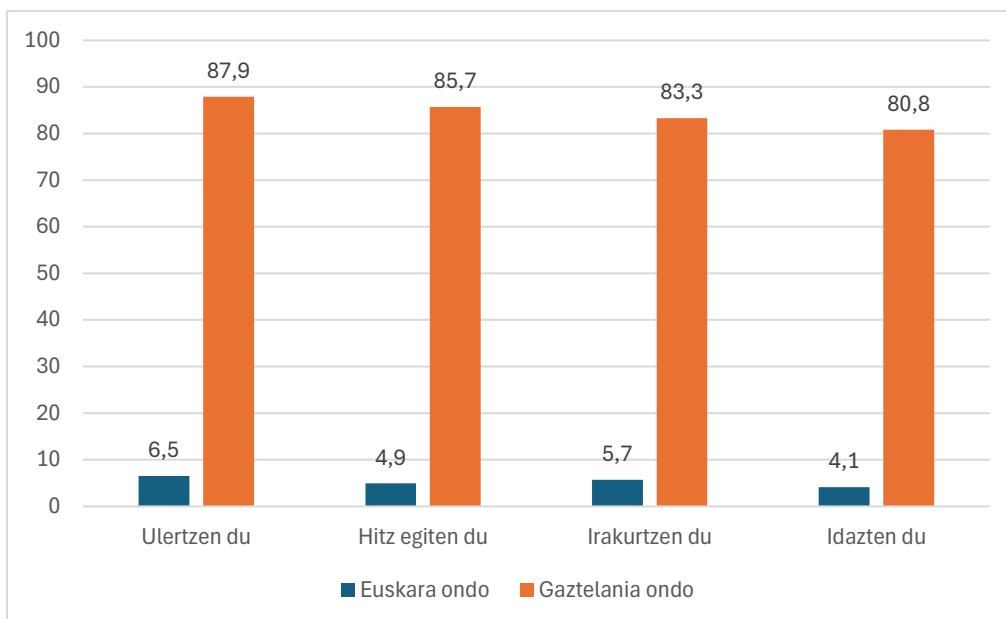
⁸ Horrek ez du esan nahi Erdialdeko eta Hegoaldeko Amerikako biztanleen ehuneko ezezagun batek beste hizkuntza batzuk ere hitz egiten dituenik, hala nola kitxua eta guarania.

4. grafikoa. Gaztelaniaren ezagutza

Iturria: Txostengileek egina. “PE. Adierazi, mesedez, zenbat dakizun gaztelaniaz”

5. grafikoa. Euskaraz eta gaztelaniaz ondo jakitea

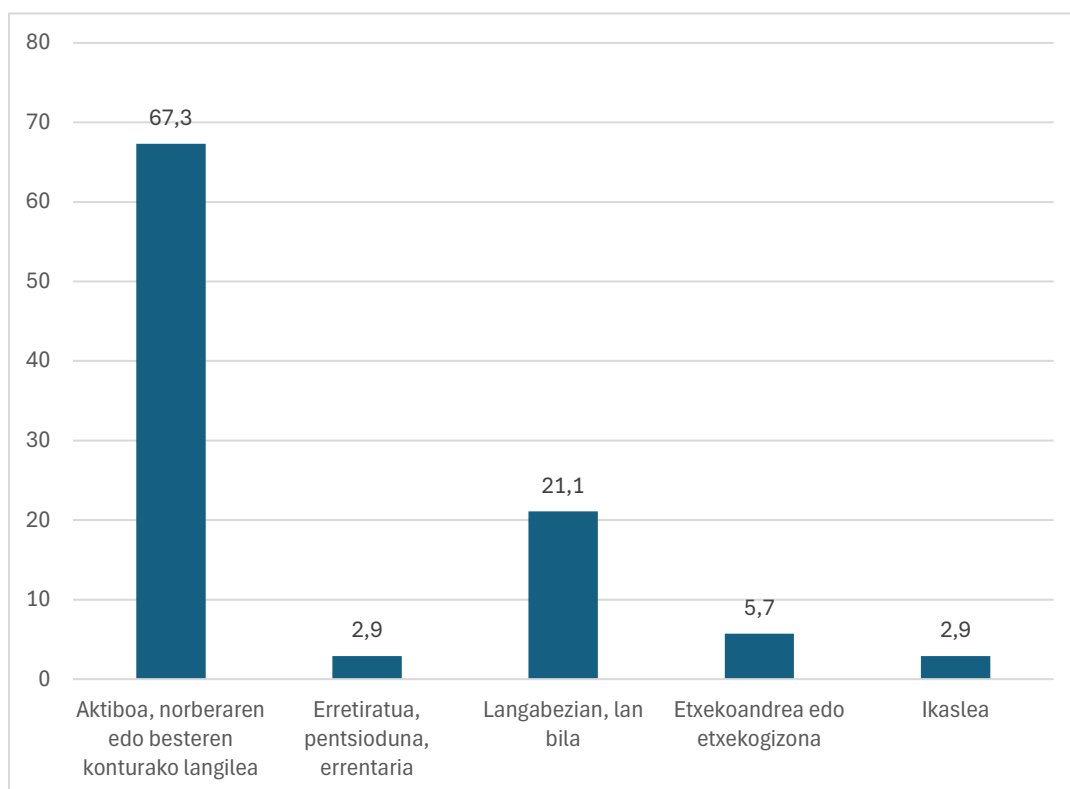
Iturria: Txostengileek egina. “PD. Adierazi, mesedez, zenbat dakizun euskaraz” eta “PE. Adierazi, mesedez, zenbat dakizun gaztelaniaz”

Euskal Autonomia Erkidegoko bi hizkuntza ofizialen ezagutzaren alde hori argi eta garbi islatzen da grafiko honetan, gehiengoaren gaztelaniaren erabilera sozial normalizatua erakusten baitu, euskararen aldean. Kontuan hartuz atzerriko jatorria duten biztanle gehienek berezko hizkuntza gaztelania dela, egoera hori berez azaltzen da. Egia da, halaber, beste hizkuntza batzuk dituzten atzerriko jatorria dutenek gaztelaniara jotzen dutela, hark

gizartean duen presentziak erakarri egiten baitu populazio hori, zalantzarik gabe, haren erabileragatik zein erabilgarritasunagatik.

Galdetutako biztanleen jarduerari dagokionez, %67,3 aktiboak dira, eta beren kontura edo besteren kontura lan egiten dute; %21,1 ere aktiboak dira, baina langabezian daude, enplegu bila, eta %12 inguru da teknikoki populazio ez-aktiboa deritzona. Hasteko, “bertakoen” eta atzerriko jatorria dutenen inaktibotasunaren ehunekoa alderatuz gero, ikusten dugu migratutako populazioa askoz ere bideratuago dagoela lan-jarduerara. Jarduera-tasa beti da handiagoa atzerriko jatorria dutenen artean, 15 puntu baino gehiagoko aldearekin, eta, gainera, pentsiodun ez-aktiboen ehunekoa oso-oso txikia da oraindik⁹. Horrez gain, pertsona ez-aktiboen tasa, batez ere etxea zaintzen duten pertsonena, %5,7 ingurukoa da, eta Espainiako populazioaren kasuan, PAIko serieen arabera, %25 ingurukoa izaten da. Aldiz, ikasten ari diren pertsona ez-aktiboen portzentajea txikia da oraindik: %2,9.

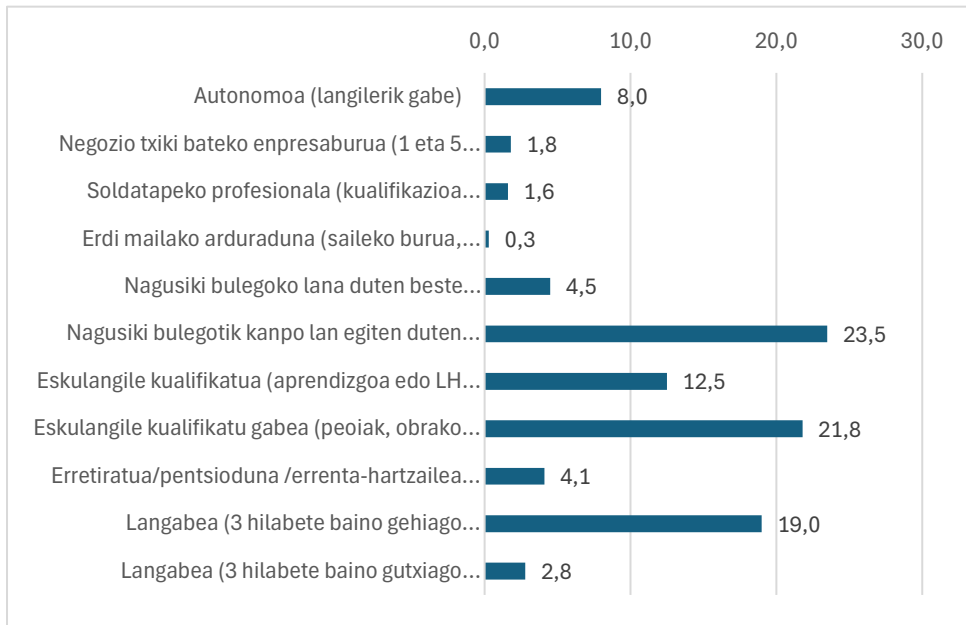
6. grafikoa. Jarduerarekiko lotura

Iturria: Txostengileek egina. “PG. Jarduera ekonomikoari dagokionez, zein egoeratan zaude une honetan?”

⁹ Helbide honetan kontsulta daiteke: <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=65300&L=0>

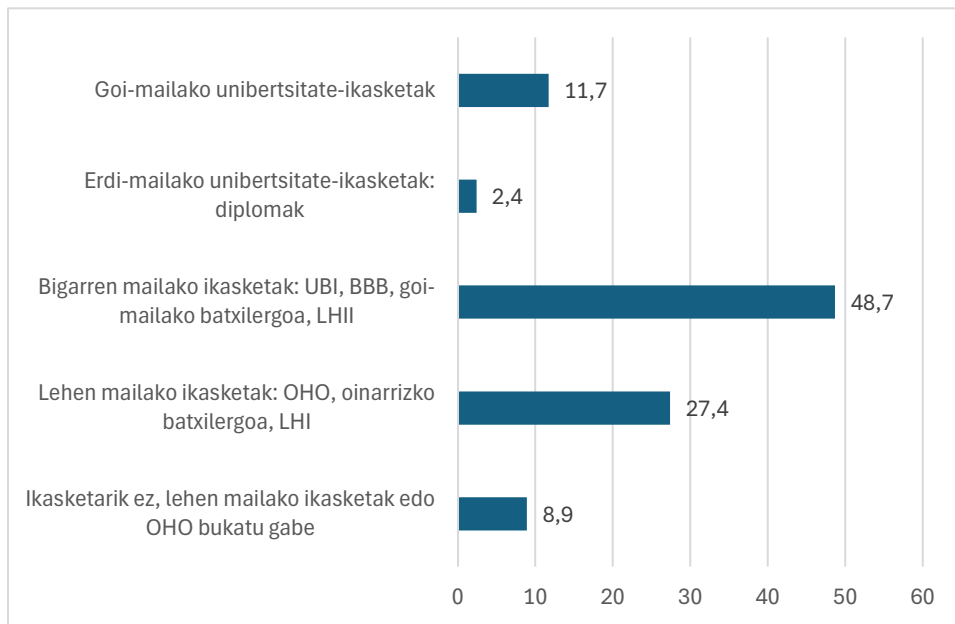
7. grafikoa. Okupazioa

Iturria: Txostengileek egina. “PH. Zein da edo izan da zure lana edo okupazioa?”

Okupazioaren arabera, inkesta egin duten gehienek eskulanak edo zerbitzuen sektoreko lanak egiten dituzte. Guztira %58 inguru dira. Langabeak %21-22 inguru dira, eta, azkenik, autonomoak, enpresaburu txikiak, profesionalak edo soldatapeko erdi mailako arduradunak, %12 inguru.

8. grafikoa. Amaitutako ikasketen maila

Iturria: Txostengileek egina. “PF. Amaitu duzun ikasketarik altuena adieraz dezakezu”

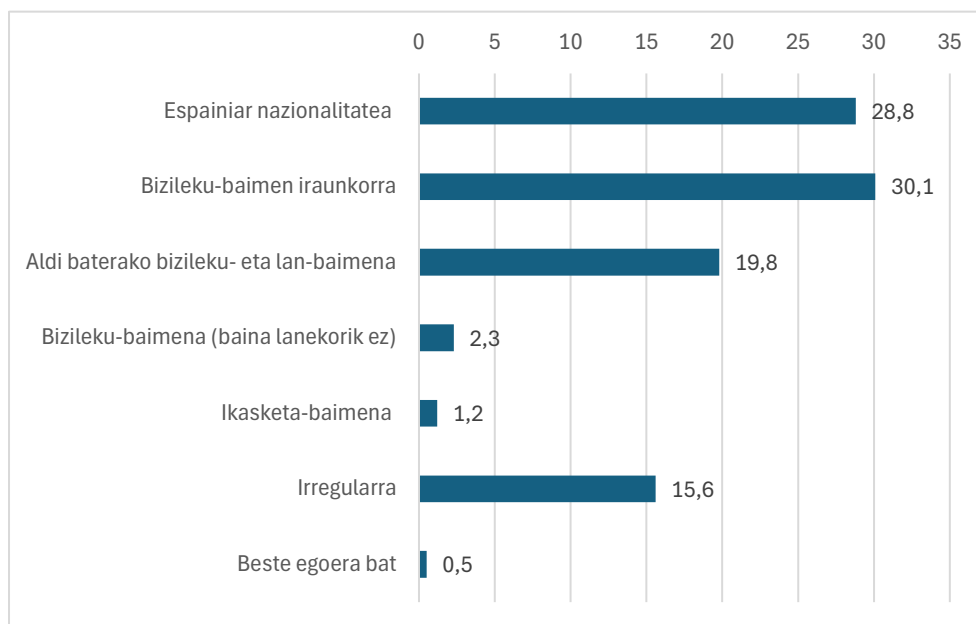
Ikasketa-mailari dagokionez, inkesta egin dutenenen datuek gezurtatu egiten dute atzerritar jatorriko pertsonak bertakoek baino askoz ikasketa-maila txikiagoa dutela. Izan ere, galdeketa egin duten biztanleen erdiek bigarren mailako ikasketak dituzte, eta %14,1ek unibertsitate-ikasketak dituzte, diplomak zein goi-mailako ikasketak. Halaber,%36,3k lehen mailako ikasketak edo lehen mailakoak osatu gabe dituzte.

Egoera administratiboari dagokionez, zabaldua egonagatik egiakoa ez den uste bat ere gezurtatzen da: irregulartasun orokortuarena. Hasteko, biztanleen %28,8k espainiar nazionalitatea dute, nahiz eta pertsona horietako batzuek nazionalitate hori eduki zezaketen atzerrian jaio arren, gehienak gure herrialdeko ohiko bideen bidez lortu dute. Inkestatutako biztanleen %52,2 ere baldintza hori lortzeko bidean daude; beraz, une honetan bizileku iraunkorra dute - nazionalitatearen aurreko urratsa- edo aldi baterakoa.

Azkenik,% 15,6 dago egoera administratibo irregularrean. Jakina denez, nolabaiteko oparotasun ekonomikoan, egoera multzo horri *egonkortasunaren continuum*¹⁰ dei dakiok, zuhurtasun apur batez. Horrenbestez, Espainiara turistaren bisatuarekin sartzen eta normalean familiarekin (ahaidetasunezko eta jatorri berbereko loturak) osatzen duten gizarte-sareen bidez erroldatzen diren pertsonak, egoitza- eta lan-baimenen joko katramilatsu eta zail baten bidez, lehenengo fasean amaitzen dute, aldi baterako egoitza-baimena lortzean, eta, ondoren, iraunkorra. Egonkortze hori zailagoa da jatorri batzuetakoentzat beste batzuetakoentzat baino, legediak jatorri batzuetakoen alde egiten duelako, beste batzuetakoen kaltetan. Espainian migrazio gogokoena Latinoamerikakoa da, eta, horregatik, nazionalizatutako askok eta askok jatorri horixe dute.

¹⁰ Ikus Moreno, G. (2020): “Egonkortasunaren continuuma”. *Usteak, ustel*. Sakondu bilduma. Zurrumurruen Aurkako Sarea. Eskuragarri hemen: <https://zas.eus/materiales-y-herramientas/coleccion-usteak-ustel/>

9. grafikoa. Egoera administratiboa

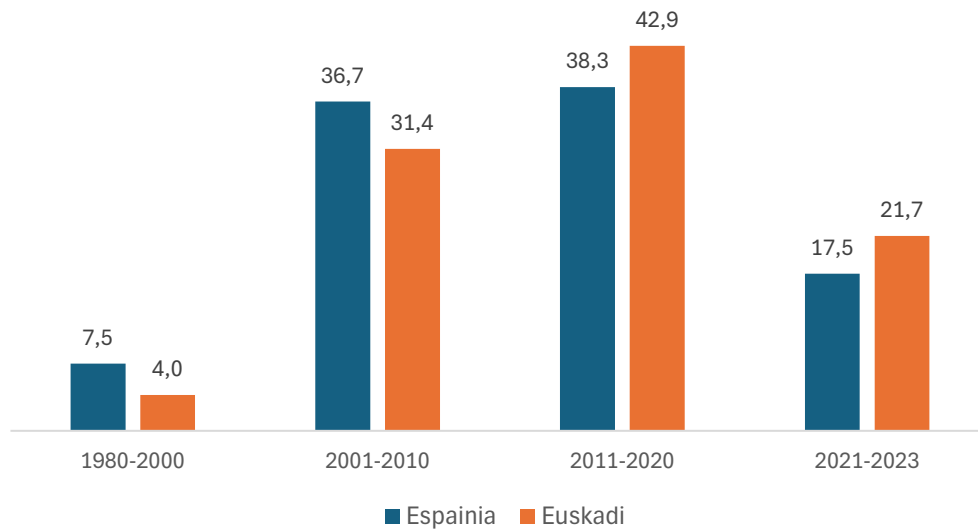

Iturria: Txostengileek egina. "OG. Zein da zure administrazio-egoera?"

Irregularitasuna, beraz, oso lotuta dago helmugan emandako denborarekin. Egonkortasuna ia beti dago lotuta Espainian edo EAEn bizitzen emandako denborarekin. Hain zuzen, inkesta egin duten herritarrei galdetu diegu Espainiara noiz iritsi zen eta EAera noiz iritsi ziren. Aldakortasun txikia ikus dezakegu Espainian emandako urteen alde. Beste era batera esanda, oro har, EAerako migrazioa hiru edo lau urte atzeratu zen, hasierako kopuru handi horiek heldu zirenean, eta atzerapen horrek bere horretan iraun du.

1980tik 2010era, Espainiara %44 iritsi zen, eta, tarte berean, %35 heldu zen EAera. Baina, azterlan batean baino gehiagotan adierazi denez, alde hori gutxitu egin zen, eta mende honetako bigarren hamarkadan Euskadira Espainiara baino ehuneko handiagoa iritsi zen. Hori EAEk indar ekonomiko handiagoa izatearekin lotu ohi da, Euskadiko industriaren indarrarekin. Alde batetik, horrek lanpostu finkatuagoak ahalbidetzen baititu; eta, bestetik, alde hori gizarte-politiken egiturarekin eta EAEn ezarritako berme-sarearekin ere lotuta dago. Beste horrenbeste gertatu da 2012tik 2023ra bitartean, eta EAEn atzerritarren ehunekoa handiagoa da Espainian baino, zehazki, %4,2 handiagoa.

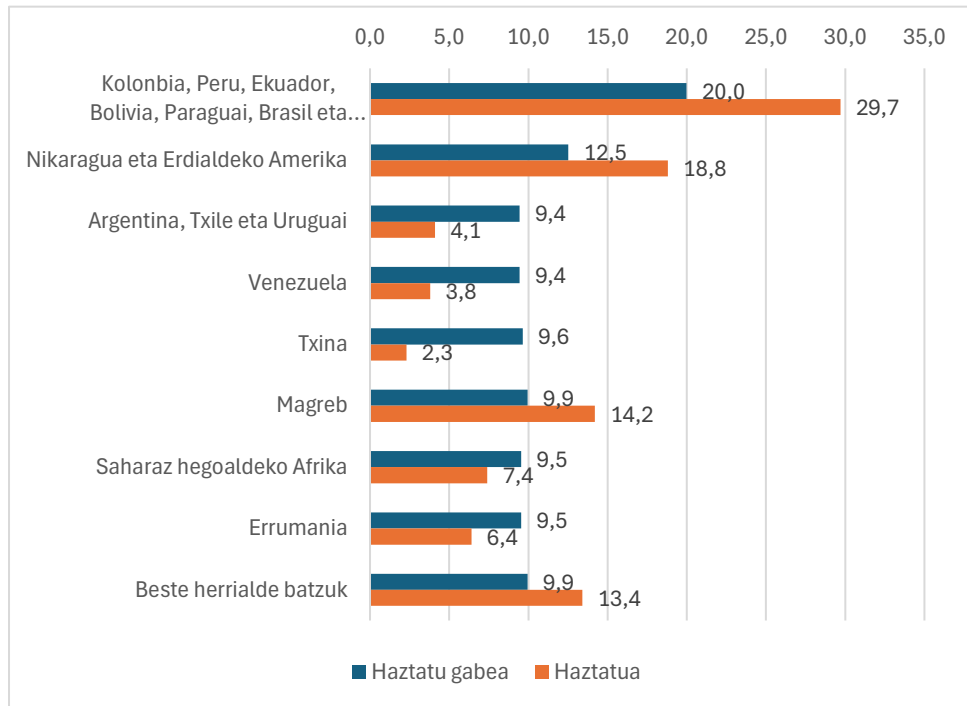
10. grafikoa. Espainiara eta EAera iristeko urtea

Iturria: Txostengileek egin. "MG. Esango didazu zein urtetan iritsi zinen Espainiara?" eta "NG. Esango didazu zein urtetan iritsi zinen Euskadira?"

Inkesta egin duten biztanleen %32,5 Latinoamerikan jaio zen, eta erdialdeko eta Andeetako inguruak dira nagusi. Ehuneko txikiagoak dira hegoaldeko konoko herrialdeetako (%9,4) eta Venezuelako (% 9,4) biztanleenak. Horrez gain, inkesta egin dutenen %9,6 Txinakoak dira; %9,9 Magrebetik datoz; %9,5 Saharaz hegoaldeko Afrikatik; eta %9,5 Errumaniatik. Azkenik,% 9,9 beste herrialde batzuei dagokio.

11. grafikoa. Jaioterria

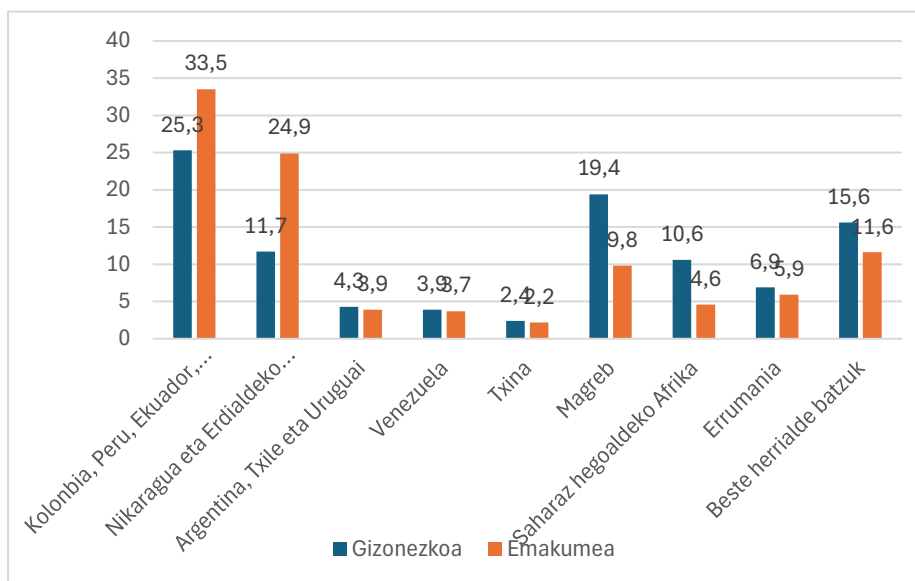

Iturria: Txostengileek egina. "PG. Non jaio zara?"

Grafiko hori sexuaren arabera begi-kolpe bat emanez gero, ikusiko dugu Erdialdeko Amerikako eta Andeetako emakumeen ehunekoa askoz handiagoa dela. Kontrakoa gertatzen da Magrebekin eta Saharaz hegoaldeko Afrikarekin. Errumaniako herritarren artean, baina, emakume baino gizon gehiago dago.

Jatorriaren eta sexuaren araberako banaketa horrek ederki erakusten du migrazioaren euskal eredu inplizitu eta esplizitua. Ereduak Euskal Autonomia Erkidegoko lan-merkatuari eta gizarte-beharrei erantzuten die, hau da, gizarte zahartuak, jaiotza-tasa oso txikiak eta gizarte aberatsak dakartzatenei. Esan dugun bezala, lehen fasean eredu hori inplizitua zen, fluxu feminizatuen etorrera ez baitzen gaur egun bezain nabarmena eta agerikoa izan. Izan ere, gaur eredu dagoeneko esplizitua da, Latinoamerikako herrialde batek eta gero besteak egiten baitu ekarpen handiena, gero eta feminizazio handiagoarekin.

12. grafikoa. Jaioterria eta sexua

Iturria: Txostengileek egin. "PG. Non jaio zara?" eta "PA. Galdetutako pertsonaren sexua"

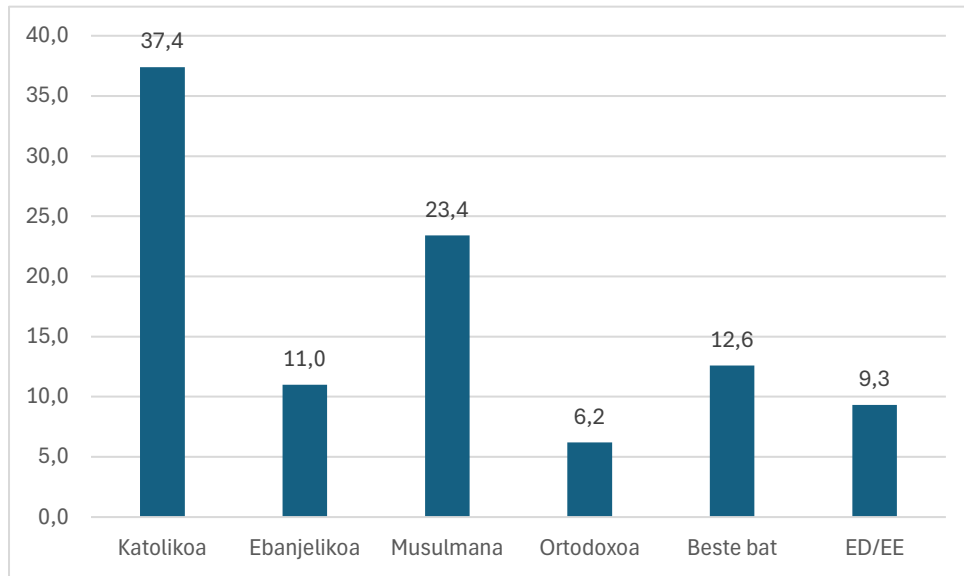
Hala, une bakoitzean migrazio-ekarpen handiena egin duen herrialdeak barne-egitura feminizatuagoa du aurretik ekarpen handiena egin zuenak baino. Ereduaren azalpen hori estrategikoa da; izan ere, euskal gizartea zahartzen ari denez, *baby boom* delakoa motel-motel baina ezinbestean ordeztzen ari delako, euskal emakumea enpleguaren merkatuan sartu denez, gizonek etxea eta seme-alabak zaintzeari dagokionez erantzunkidetasuna falta dutenez eta politika publikoen urritasunaren ondorioz, EAEk fluxu feminizatu berriak beharko ditu sistemaren ugalketa-esparruari aurre egiteko¹¹.

Hala ere, adierazitako fluxuez gain, beste jakinkizun bat dago EAEko biztanleriaren eta haren jarduera-egituraren inguruan. Ziurrenik, ziurrenik fluxu maskulinizatuak beharko dira industria-ekoizpenaren eta zerbitzu-sektorearen esparrurako. Zehaztu gabe dago premia berri horien jatorria, eta, seguruenik, itun sozial serioa, partekatua beharko du, baita harrera-eredu egokia ere. Izquierdo soziologoak sarri esan du Espainian ez dagoela migrazio-politikarik, baina giza eskubideetan eta pertsonaren duintasunean oinarritutako proaktibotasuna eskatzen dute bai dinamika ekonomikoek, bai estali beharreko gizarte-beharrek.

Erlijioari dagokionez, %37,4k diote katolikoa direla, eta %23,4k, fede musulmana dutela. Ondoren ditugu eliza ebanjelikoen parte diren % 11,0, eta eliza ortodoxoko kide diren % 6,2. Beste erlijio batzuetako kide direla adierazten dute, gainera % 12,6k.

¹¹ Zaintzaren kate globalez ari gara, besteak beste Hochschild, A. R. (2000), Sassen, S. (2003) eta Salazar, R. (2001) ikerlariek aztertutakoez.

13. grafikoa. Erlijioa

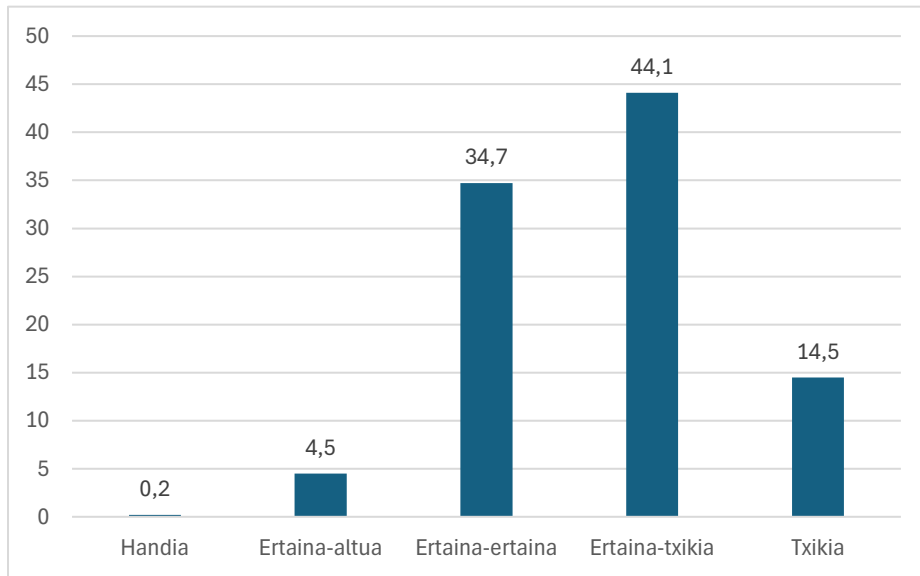
Iturria: Txostengileek egina. "P.J. Nola definitzen duzu zure burua erlijioaren esparruan?"

Galdetutako biztanleek estatus ertain-baxua aitortu dute, ertain-altua baino gehiago. Lehenengoa populazioaren %60ri ingururi dagokie, eta, bigarrena, %40ri, gutxi gorabehera. Zenbait erakundek, hala nola Caritasek, Foessa Fundazioaren¹² bidez, prekariora deitzen dioten gizarteratze horrek agerian uzten du migrazio-politikak indartu egin behar direla, ekonomikoki eta sozialki. Ez da ezarri behar soilik hartzaillearen beharrak bakarrik aintzat hartzen dituen migrazio-eredu bat, migratuen eskubideak kontuan hartu gabe.

Hala, eta ikerketa honen aztergaiari dagokionez, orientabide izan behar dute hezkuntza-sistema indartu eta gizartean posible dena egokituak, kaltegarriak ez diren berrelkartze-prozesuek eta diskriminazioa ahalik eta gehien murriztuko duen testuinguruak. Batzuetan, horrek hizkuntzaren arloko gizarteratzean lagunduko du, eta beste batzuetan ez.

¹² Ikus etorkinak Espainian gizarteratzeari buruzko Foessa 2020 txostena. Hemen ikusgai: <https://www.foessa.es/blog/un-arraigo-sobre-el-alambre-la-integracion-de-la-poblacion-de-origen-inmigrante-poi-en-espana/>

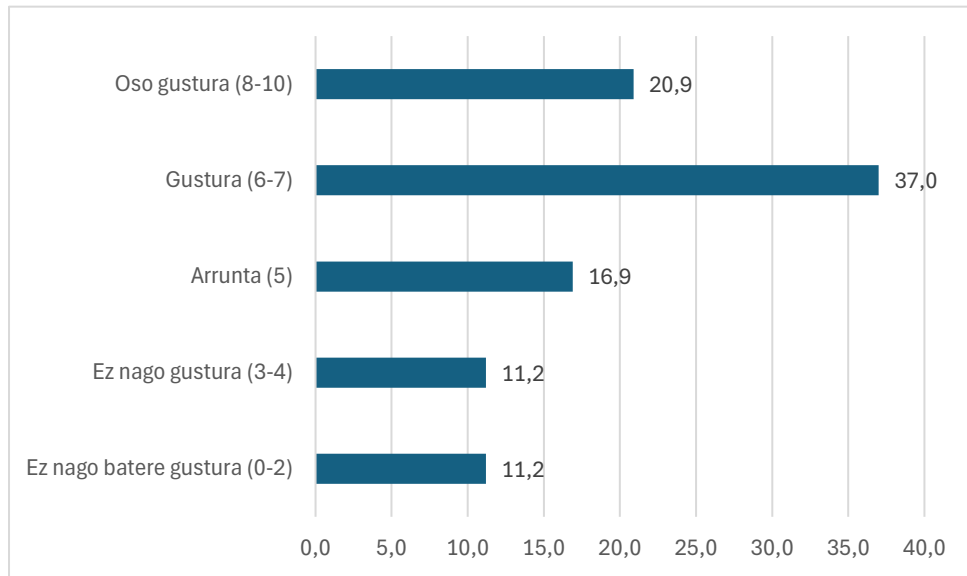
14. grafikoa. Estatusa

Iturria: Txostengileek egina. Hauetatik abiatuta sortutako aldagaia: "PF. Amaitu duzun ikasketarik altuena adieraz dezakezu?", "PH. Lana edo okupazioa" eta "PI. (Etxeko-andre/gizonentzat eta ikasleentzat soilik) ¿Zein da etxean diru-sarrera handienak dituenaren ikasketa-maila?"

Estatusaren datuek migrazioaren irudi bat eman diezagukete, non gizarteratze objektiboa oso prekarioa baita. Dena den, errealitatea era subjektiboan ere irakur daiteke, materialtasun objektiboaren osagarri. Azken hori nagusitzen den arren, zalantzarik gabe, migratutako biztanleek beren etxeko egoera ekonomikoaz izan dezaketen gogobetetasuna pizgarri interesgarria da migrazio-proiektuaren egonezinari aurre egiteko. Galdetutako herritarren %57,9k adierazi dute gustura edo oso gustura dagoela beren etxeko egoerarekin; %22,4k, berriz, ez dute erantzun. % 16,9k asebetetze-maila ertaina dute, asegabetasunarekin mugan.

15. grafikoa. Etxeko egoera ekonomikoarekiko asebetetzea

Iturria: Txostengileek egina. "KJ. Oro har, zenbateraino zaude asebeteta edo asegabe etxeko egoera ekonomikoarekin?"

3. EUSKARAREN EZAGUTZA ETA ERABILERA

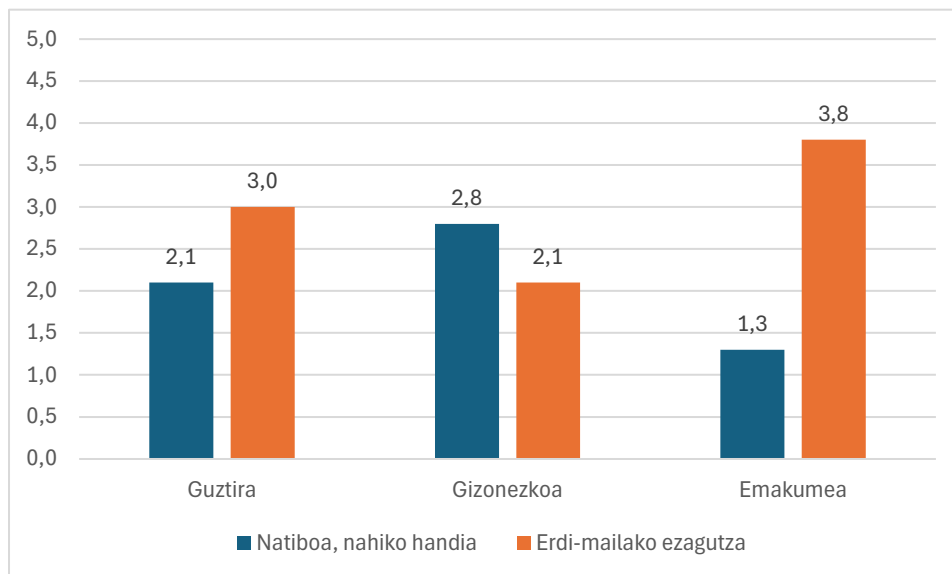
Atzerriko jatorriko populazioak Euskadin euskararekiko dituzten jarrerak aztertu aurretik, haien ezagutzaren eta erabileraren alderdi batzuk deskribatuko ditugu.

3.1. Euskararen ezagutza eta erabilera

Euskararen ezagutza ia hutsala da herritar horien artean. % 2,1ek dio bertakoak bezala ezagutzen dutela, eta % 3k, berriz, erdi-mailako ezagutza dutela.

Pentsa dezakegu %3 inguruk ezagutza ona dutela, inkestatutakoek egindako adierazpenaren arabera.

16. grafikoa. Euskararen ezagutza (%)

Iturria: Txostengileek egina. "19G. Badakizu euskara pixka bat? Zer ezagutza-maila duzula esango zenuke?"

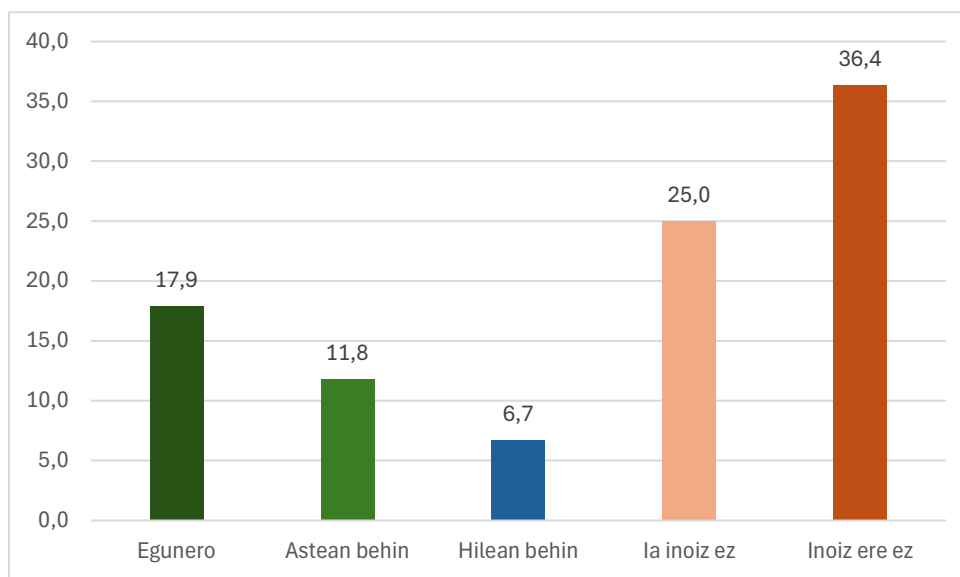
Migratutako biztanleen guztizkoari dagokionez, %46,9k euskara ez dakitela esan dute, eta %37,9k ezer gutxi dakitela. Azkenik, % 10,2k oinarrizko ezagutza dute. Erantzunetan oinarrituta, % 0,4k diote euskaraz bertakoek bezala hitz egiten dutela; % 1,7k, aldiz, nahiko

ezagutza handia dutela; eta % 3k erdi-mailako ezagutza dutela. Hortaz, % 5ek inguru ezagutza fidagarria dutela ondorioztatu dugu. Badirudi gainerako erantzunak gehiago dakartzala nahiak benetako ezagutzak baino.

Sexuaren arabera, gizonak emakumeek baino gutxiago dakitela diote, eta ematen du emakumeek batez besteko ezagutza handiagoa dutela. Izan ere, emakume migratuek interakzio handiagoa dute erakunde-aparatuarekin eta helmugako gizartearekin. Itzigshon eta Giorguli-Saucedok (2005) aztertu dute emakume migratuek helmugetako bizitza sozialean denbora eta dedikazio gehiago ematen duten ideia. Biek ideia hau dute abiapuntu: gizonak eta emakumeek modu desberdinean hautematen eta bizitzen dituzte beren migrazio-esperientziak, eta horrek desberdintasunak eragiten ditu helburuko gizarteetan txertatzeko moduan. Printzipioz, litekeena da gizonak helmugako gizarteetan gutxiago ematea estatus soziala eta ospea galtzen dutelako, eta, ondorioz, beren praktikak eta inbertsioak jatorrizko lekuetara bideratzea. Aitzitik, autoreek argudiatzen dute emakumeek apur bat irabazten dutela genero-estaturean, eta, hala, interes handiagoa dutela baliabideak eta denbora inbertitzeko, besteak beste, hizkuntza ikasten, gizarte hartzailean.

Galdetutako biztanleen %17,9k adierazi dute euskaraz hitz egiten dutela egunero; %18,5ek, noizean behin hitz egiten dutela; eta %61,4k, ez dutela inoiz hitz egiten. Euskararen erabileraren autopertzepzioan oinarritutako baieztapen horiek ez datoz bat arestian adierazitako ezagutzarekin. Hemen aurkituko dugun erantzunak bi maila ditu, baina baliteke bat ez etortzea. Izan ere, biak daude irudizko puntu batean, euskararen ezjakintasun handia eta oso erabilera desiragarria, egunerokoan hiriguneetako populazio euskaldunetan ere gertatzen ez dena.

17. grafikoa. Euskararen erabilera (%)

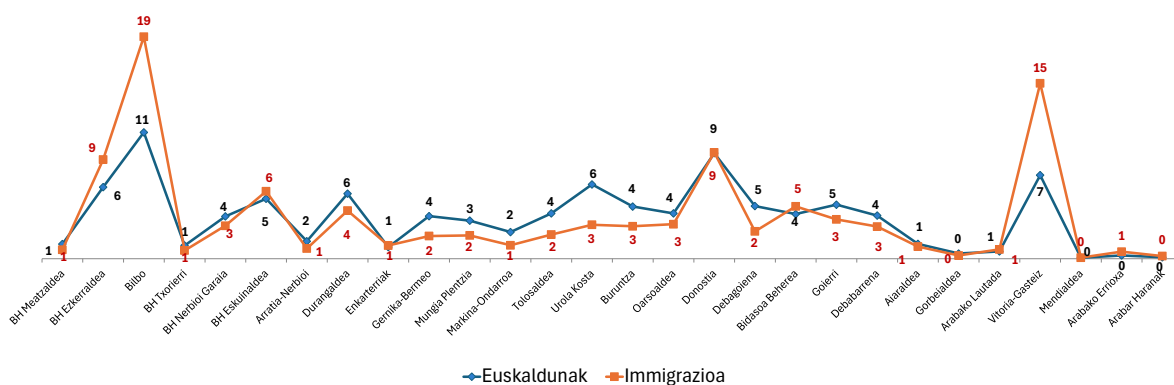

Iturria: Txostengileek egina. "20G. Erabiltzen al duzu euskara egunerokoan? Zein maiztasunekin esango zenuke erabiltzen duzula?"

Nolanahi ere, ezagutza orokorra horren txikia da, besteak beste, euskara gutxi dagoelako migratutako biztanleen finkatze-lekuetan eta bizilekuetan, eta ez dagoelako euskararekiko batere harremanik, batez besteko adina dela-eta haietako askok (%87) ez dutelako inolako harremanik euskal eskola-sistemearekin. Batez beste, atzeritar jatorriko biztanleria 25 urte beteta iristen da, ez da eskola sistematik pasatzen eta, hortaz, oso udalerrri edo eskualde euskaldunean kokatzen ez bada, euskara ikasteko aukerak asko murrizten dira.

Euskararen eta EAEko biztanleria migratuaren guztizko banaketari erreparatuz gero, ikus dezakegu eskualde batzuetan euskararen ezagutza-ehunekoa handiagoa dela atzerriko jatorriko biztanleen ehunekoa baino. Hala gertatzen da Gipuzkoako (Urola Kosta, Tolosaldea, Buruntza eta Debagoiena) edo Bizkaiko (Durangaldea, Gernika, Bermeo eta Markina Ondarroa) eskualde batzuetan; beraz, migratutako biztanleek euskararekin topo egin dezakete eguneroko bizitzan eta harreman sozialetako egituretan. Hala ere, ia eskualde horietan guztietan nekez dago migratutako biztanleen %3 baino gehiago.

18. grafikoa. Euskararen erabileraren banaketa (%)

Iturria: Txostengileek egina, 2022ko erroldatik eta Eustat 2021eko Euskararen Ezagutzaren Inkestatik abiatuta

Aldiz, Gasteizko eta Bilboko eskualdeetan, atzerriko jatorriko biztanleen %15 eta %19 inguru bizi dira, eta biztanleria euskaldunaren %7 eta %11 inguru. Gainera, hiriburuetan, esaterako, Bilbon, euskal hiztun gehien dituen hirian, euskal hiztunak hirian sakabanatuta daude, eta ez dute erreferentziako gunerik. Bilboko migratuen eta euskaldunen kopurua dela eta, zaila eta ezohikoa da bi errealitateek bat egitea. Beste horrenbeste gertatzen da Gasteizen ere, baina agian modu nabarmenagoan, euskaldun/migratu ratioa 0,46 baita, eta Bilbon, 0,58.

Donostiako ez dator bat eredu horrekin, 1,0 ratioa baitu. Euskaraz dakiten guztien %9 eta migratutako biztanleen %9 bizi dira hiriburu horretan. Oro har, lurraldeko euskararen banaketa eta migratutako biztanleriarena nahiko bat datoz, Bilbon eta Gasteizen izan ezik.

Zenbaki absolutuei dagokienez, taula hau dugu:

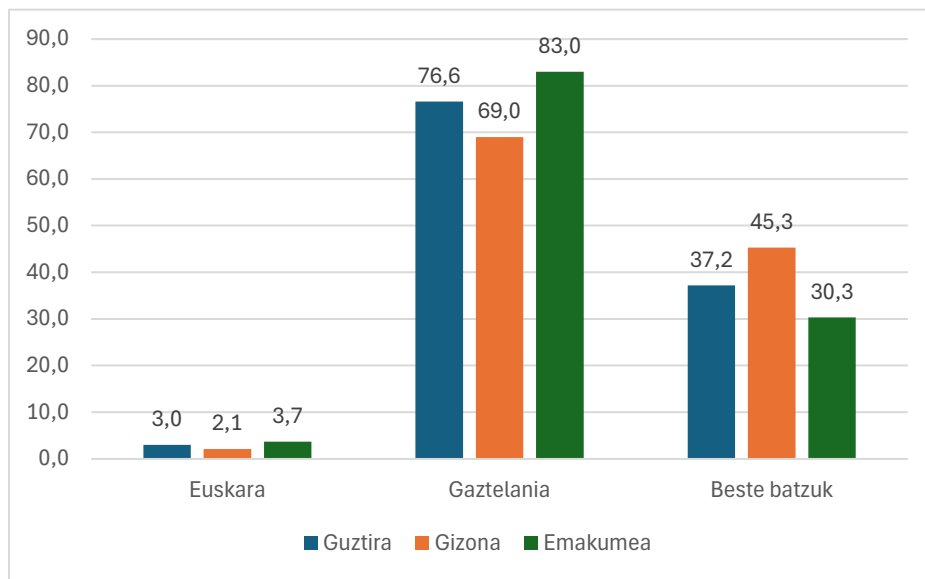
2. taula. Euskararen erabileraren banaketa (absolutuak eta %)

	Biztanleria	Euskaldunak	Immigrazioa	Ratioa
BH Meatzaldea	37.931	11.269	2.010	5,6
BH Ezkerraldea	215.627	55.093	22.102	2,5
Bilbo	335.732	97.287	49.491	2,0
BH Txorierri	20.384	10.161	1.841	5,5
BH Nerbioi Garaia	92.653	32.609	7.350	4,4
BH Eskuinaldea	136.287	46.188	15.032	3,1
Arratia-Nerbioi	23.096	13.482	2.273	5,9
Durangaldea	95.870	50.089	10.725	4,7
Enkarterriak	31.249	8.977	2.958	3,0
Gernika-Bermeo	44.570	32.802	5.060	6,5
Mungia Plentzia	55.111	29.346	5.203	5,6
Markina-Ondarroa	25.445	20.556	3.009	6,8
Tolosaldea	47.285	34.905	5.384	6,5
Urola Kosta	73.358	57.207	7.576	7,6
Buruntza	70.102	40.197	7.235	5,6
Oarsoaldea	71.097	34.911	7.697	4,5
Donostia	176.637	81.274	23.705	3,4
Debagoiena	61.179	40.534	6.104	6,6
Bidasoa Beherea	75.092	34.372	11.678	2,9
Goierri	65.645	41.629	8.777	4,7
Debabarrena	53.801	33.231	7.174	4,6
Aiaraldea	33.623	11.428	2.721	4,2
Gorbeialdea	8.588	4.006	722	5,5
Arabako Lautada	16.767	5.632	2.078	2,7
Vitoria-Gasteiz	235.839	64.347	39.102	1,6
Mendialdea	2.928	734	235	3,1
Arabako Errioxa	11.173	2.525	1.579	1,6
Arabar Haranak	5.826	1.151	592	1,9
EAE	2.122.895	895.942	259.413	3,5

Iturria: Txostengileek egina, 2022ko erroldatik eta Eustat 2021eko Euskararen Ezagutzaren Inkestatik abiatuta

Biztanle euskaldunen eta migratuen ratioa antzekoak izateak areagotu egiten du atzerritarrek euskara ezagutzeko aukera, baina kontuan hartu behar da adina, proiektu biografikoa eta laneratzea erabakigarriak izaten jarraitzen dutela hala ere. Ratioa edozein dela ere, euskara ez da eskura, hainbat arrazoiengatik, esaterako, klase soziala, maila ekonomikoa, aisialdiko ohiturak, ikastetxeak eta bizitegi-eremuak. Ondorioz, zaila da euskara etxe migratu bateko hizkuntza izatea. Aurreko puntuan ikusi dugun bezala, galdetutako pertsonen gaztelania ondo ezagutzen dute, baina euskara nahiko ezezaguna da, eta arrotza.

19. grafikoa. Etxean hitz egiten den hizkuntza edo hizkuntzak (askotariko erantzunak, %)

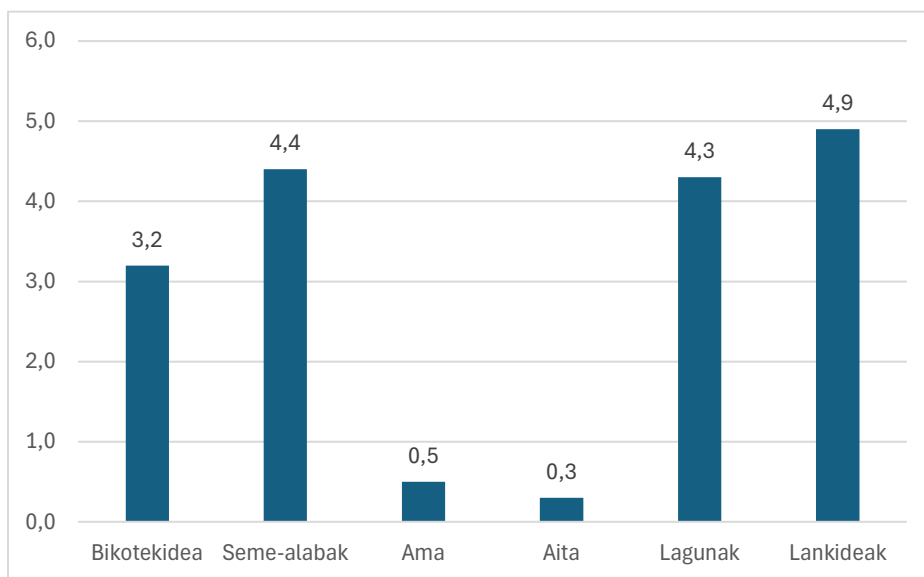

Iturria: Txostengileek egin. "21G. Zer hizkuntza hitz egiten dira etxean?"

Izan ere, euskara hizkuntza gisa duten etxeen kopurua %3ra murrizten da. Bestalde, etxeen %76,6tan gaztelania da erabilera-hizkuntza, eta hori ulergarria da, EAera etorritako migratzaile gehienak Erdialdeko eta Hego Amerikakoak baitira. Hamarretik ia lauk (%37,2) adierazi dute beste hizkuntza bat dela ama-hizkuntza edo etxean erabiltzen den lehen hizkuntza. Halaber, interesgarria da gaztelania ugariagoa dela (% 83,0) emakumeen artean, eta beste hizkuntza batzuen presentzia handiagoa dela (% 45,3) gizonen kasuan. Asiatik edo Afrikatik datozen pertsona gehiago dira gizonezkoak, eta askoz gehiago dira Amerikako emakumeak.

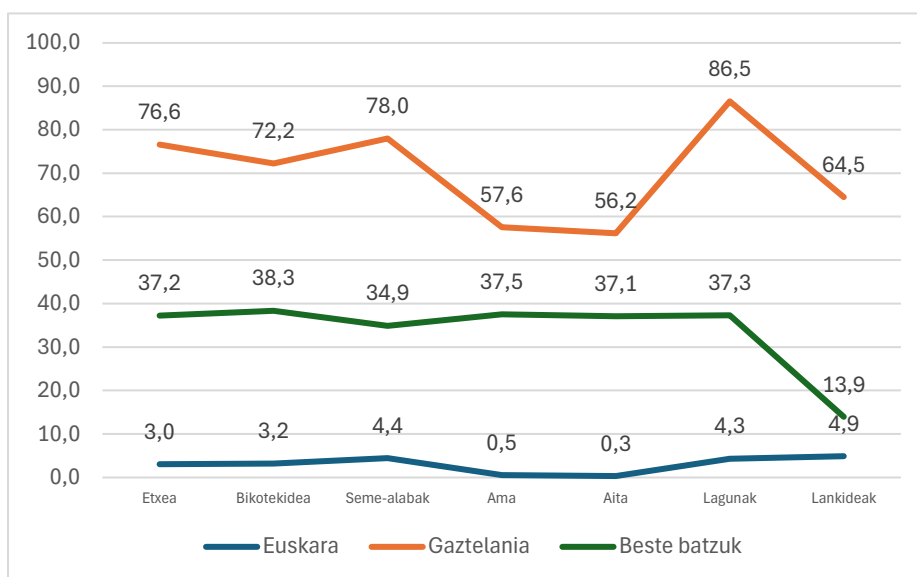
Halaber, galdetutako pertsonen oso gutxitan hitz egiten dute euskaraz familiarekin edo eguneroko inguruarekin. % 3,2k adierazi dute bikotekidearekin euskaraz hitz egiten dutela. Portzentaje hori pixka bat igo da ondorengoei (% 4,4), lagunei (% 4,3) edo lankideei (% 4,9) dagokienez. Seme-alabei dagokienez, euskaraz hitz egiteko ahalegina egiteko gogoia egon daiteke, euskararekin hurrek harreman handiagoa izan baitezakete, eta lagunarteko edo laneko inguruneetan gerta daiteke euskaldun gehiago egoteak haien erabilera zertxobait igotzea.

20. grafikoa. Norekin hitz egiten duen euskaraz (%)

Iturria: Txostengileek egina. “22G. Zein hizkuntzatan hitz egiten duzu zuk bikotekidearekin?”, “23G. Eta seme-alabekin?”, “24G. Eta amarekin?”, “25G. Eta aitarekin?”, “Eta lagunekin?”, eta “27G. Eta lankideekin?”

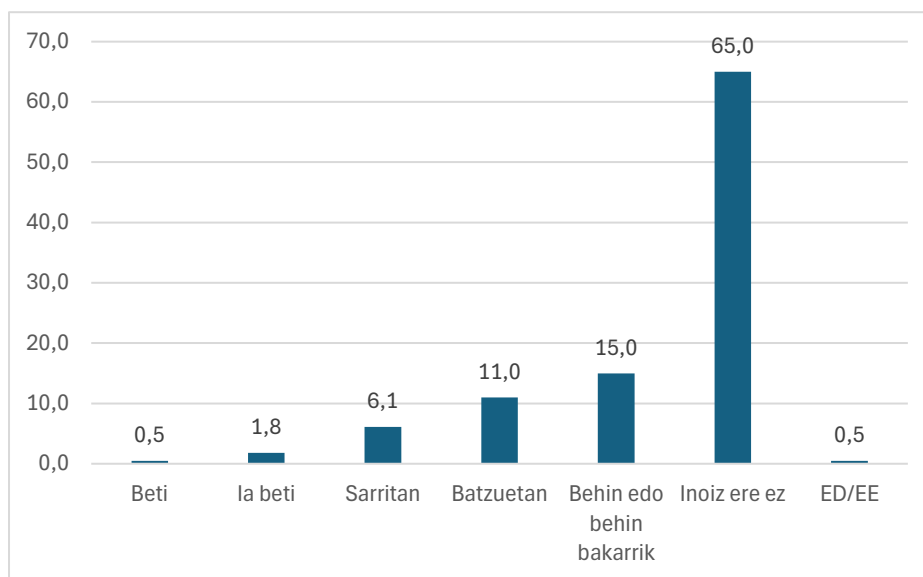
21. grafikoa. Norekin hitz egiten den euskaraz, gaztelaniaz edo beste hizkuntza batean (askotariko erantzunak, %)

Iturria: Txostengileek egina. “21G. Zer hizkuntza hitz egiten dira etxean?”, “22G. Zein hizkuntzatan hitz egiten duzu zuk bikotekidearekin?”, “23G. Eta seme-alabekin?”, “24G. Eta amarekin?”, “25G. Eta aitarekin?”, “Eta lagunekin?”, eta “27G. Eta lankideekin?”

Egoera hori berretsi egiten da galdetutako pertsonen giroan edo ingurunean euskara erabiltzeaz galdetzean. % 2,3k diote euskaraz beti edo ia beti hitz egiten duela, eta % 6,1ek, askotan. Noizean behin edo noizbait hitz egiten dute kopuru osoaren %26,0k, eta galdetutako hiru pertsonatik bik (%65,0) diote ez duela inoiz hitz egiten. Espero denez, oso noizbehinka erabiltzen da euskara atzerriko jatorria dutenen hurbileko ingurunean.

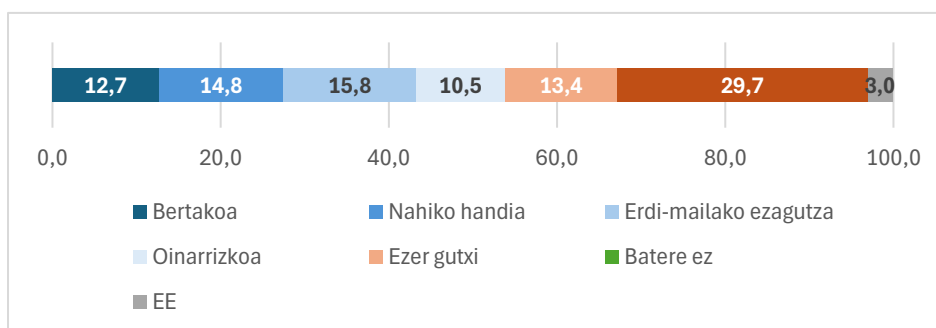
22. grafikoa. Euskararen erabilera ingurunean (%)

Iturria: Txostengileek egina. "28G. Esango zenuke, orokorrean, euskara erabiltzen dela zure inguruan (lana, familia, lagunak...)?"

Egoera aldatu egiten da seme-alabak dituzten pertsonen testuinguruan. Migratutako pertsonen seme-alaben artean, euskararen ezagutza nabarmen handiagoa da. Seme-alaben ia %13k ezagutzen dute euskara bertakoek bezala, eta beste %15ek nahiko ongi dakitela diote. Galdetutako pertsonen laurdenak adierazi du beren seme-alabek ezagutza ertaina edo oinarritzkoa dutela, eta %43,1ek ez dutela euskara batere ezagutzen.

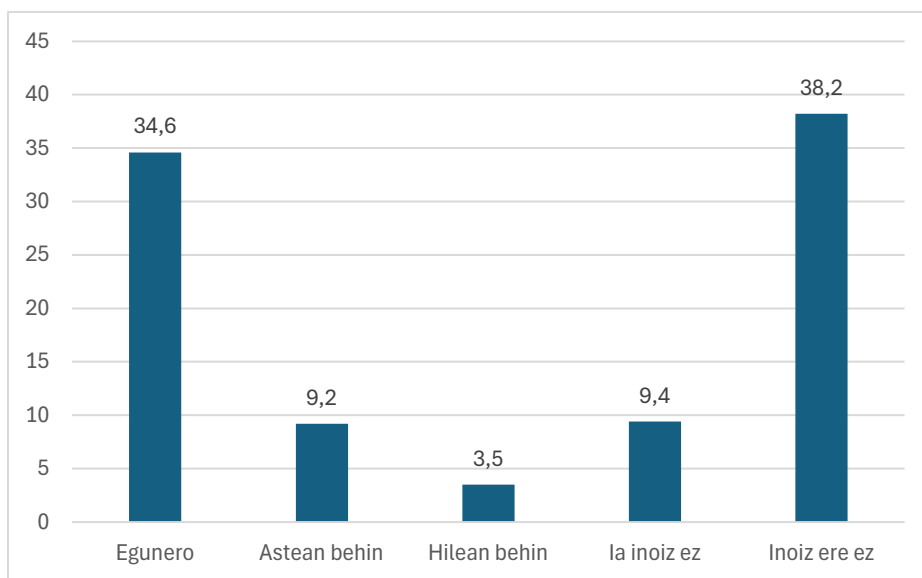
23. grafikoa. Seme-alaben euskararen ezagutza (%)

Iturria: Txostengileek egina. "29G. (Seme-alabak izanez gero). Ba al dakite euskaraz? Zer ezagutza-maila dutela esango zenuke?"

Ondorengoek euskara erabiltzeko duten maiztasunari dagokionez, galdetutako biztanleek adierazi dute %34,6k egunero erabiltzen dutela; %12,7k noizean behin hitz egiten dutela, eta %47,6k inoiz ez dutela erabiltzen. Uste dugu datu horietan desiragarritasun-alborapena dagoela, zaila baitirudi zifrak benetakoak izatea. Besterik da seme-alabak eskola-sisteman matrikulatuta badaude eta, horren barruan, hainbat egoera eta ereduren arabera euskaraz ikasten ari badira, eguneroko harremana izan dezaketela. Harreman akademikoa litzateke, erabilera soziala baino gehiago, “bertako” ikasleen artean gertatzen den bezala. Hau da, posible da eskola-hizkuntza eta gizarte-hizkuntza bereizita egotea.

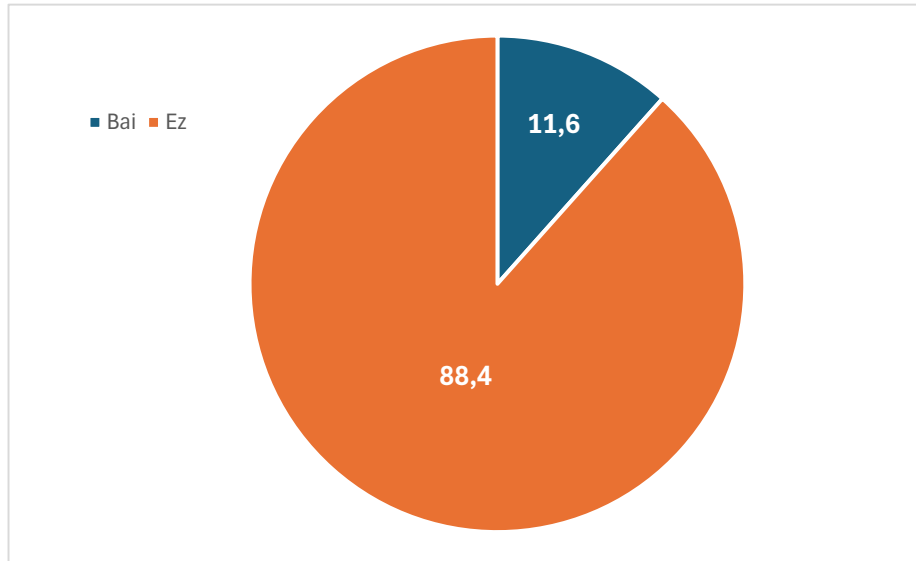
24. grafikoa. Seme-alabek euskararen erabileraren maiztasuna (%)

Iturria: Txostengileek egina. “30G. (Seme-alabak izanez gero). Egunerokoan seme-alabekin erabiltzen al duzu euskara? Zein maiztasunekin esango zenuke erabiltzen duzuela?”

Gurasoen, euskararen eta seme-alaben arteko harremanaren irudi hori osatzeko, helduek ondorengoei lanak eskolako lanak euskaraz direnean ematen dieten laguntzari buruzko galdera egin da. % 11,6k esan dute seme-alabei laguntzen diela; % 88,4k, berriz, ez diete laguntzen. Atal honetan ere mesfidati jarraitzen dugu, eta litekeena da laguntza hori estimuluei lotuta egotea, laguntza materialari bainoago. Geroago ikusiko dugunez, gurasoen jarrerak erakusten du beren ondorengoek ikasketak euskaraz egitearen aldekoak direla. Hortik abiatuta, baliteke euskara ikastea sustatzea.

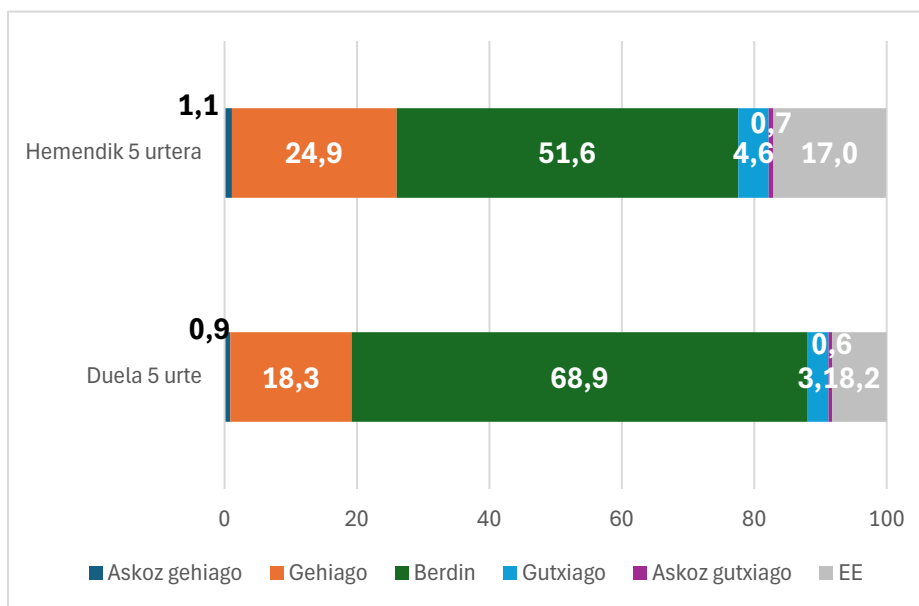
25. grafikoa. Seme-alabei euskarazko eskola-lanetan laguntzea (%)

Iturria: Txostengileek egina. "32G. (Seme-alabak izanez gero). Seme-alabei laguntzen al diezu/zenien euskara ikasten?"

Euskararen erabilera iraganean eta etorkizun hurbilean hautemateari dagokionez, % 19,2k uste dute orain dela bost urte baino euskara gehiago hitz egiten dela; ia% 70ek uste dute neurri berean hitz egiten dela; eta% 3,7ri iruditzen zaie gutxiago hitz egiten dela. %8,2k ez dute erantzun. Etorkizunari begira, %26,0k pentsatzen dute bost urte barru gehiago hitz egingo dela; %51,6k uste dute neurri berean hitz egingo dela, eta %5,3k, gutxiago hitz egingo dela. Erantzun ez duten pertsonen ehunekoa %17,0 da.

26. grafikoa. Euskara ingurunean: iragana eta etorkizuna (%)

Iturria: Txostengileek egina. "32G. (Seme-alabak izanez gero). Seme-alabei laguntzen al diezu/zenien euskara ikasten?"

Datuetan oinarrituta, ikusten dugu optimismo apur bat dagoela euskararen ingurunean (familiar, lagunartean, lanean) zabaltzeari dagokionez, baina ez dela garbi pentsatzen euskararen erabilera etengabe haziko denik. Ez da ahaztu behar euskararen erabileran aldaketa handirik izango ez duela uste dutenen edo erantzun ez dutenen ehunekoa.

3.2. Aldagai adierazgarriak euskararen ezagutzan eta erabileran

Orain arte eman ditugun kopuruak inkestatutako pertsona guztiei dagozkie. Jarraian, jarrera orokorrekiko aldakuntza soziodemografiko esanguratsuak zein diren ikusten saiatuko gara. Hala, ikusiko dugu zer neurritan eta zergatik dauden erantzun orokorrak zehazten, areagotzen edo arintzen dituzten iritziak eta jarrerak. Horretarako, lehendik egindako galderen multzora itzuliko gara, eta nahiko maiz aldentzen edo hurbiltzen diren aldagai soziodemografikoak katalogatuko ditugu, bai eta behin bakarrik aldentzen direnak ere. Zenbait konstante aurkituko ditugu, pentsarazten dutenak subjektuek betetzen dituzten posizioak elkarri eragiten dioten, jarrerak eratzten dituzten eta, ondorioz, konstante horiek azaltzen dituzten ezaugarri soziodemografikoen multzo baten emaitza direla.

Euskaraz badakitela dioten elkarrizketatuen lehen multzoan, ezaugarri hauetako batzuk nabarmen konbinatzen dira:

- Unibertsitate-ikasketak dituzten pertsonak.
- 18 urtetik 29ra bitarteko pertsonak.
- Ikasleak.
- Beren maila ekonomikoarekin oso gustura daudela diotenak.
- Goi-mailako estatusa dutela dioten pertsonak.
- Espainiako nazionalitatea duten pertsonak.
- Europako Batasuneko herrialdeetako pertsonak.

Muturreko bloke batean euskaraz ezer ez dakitela edo ia euskararik ez dakitela diotenak daude. Talde honetan hauek nabarmentzen dira:

- 50 urte eta gehiagoko pertsonak.
- Lehen mailako ikasketak bakarrik dituztenak.
- Gaztelaniaz zerbait bakarrik dakitenak.
- Musulmanak.
- Aldi baterako bizileku-baimen administratiboa dutenak.

Galdetutako pertsonak onartutako euskararen erabilerari dagokionez, ezaugarri soziodemografiko hauek nabarmentzen dira:

- 5.000 eta 20.000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak.

- Etxekoandreak.
- Ikasleak.
- Beren maila ekonomikoarekin oso gustura daudela adierazten duten pertsonak.
- Goi-mailako estatusa dutela dioten pertsonak.

Bestalde, euskara inoiz edo ia inoiz erabiltzen ez dutela dioten pertsonen artean, ezaugarri soziodemografiko hauek dira esanguratsuak:

- Eskuineko edo zentro-eskuineko ideologia duten pertsonak.
- Beren burua estatus apalekotzat duten pertsonak.

Beren seme-alabek euskara maila altua dutela diotenen artean, ezaugarri soziodemografiko hauek nabarmentzen dira:

- 5.000 eta 20 .000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak.
- Unibertsitate-ikasketak dituzten pertsonak.
- Musulmanak.
- Beren maila ekonomikoarekin oso gustura daudela adierazten duten pertsonak.
- Goi-mailako estatusa dutela dioten pertsonak.
- Nazionalitate espainiarra dutenak.
- Europako Batasuneko herrialdeetako pertsonak.
- Magrebetik datozenak.

Aldiz, euskararen ezagutza-maila txikia dutela uste dutenek ezaugarri soziodemografiko hauek dituzte:

- 20.000 eta 150.000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak.
- Zentroko ideologia dutenak.
- Beren maila ekonomikoarekin gustura ez dauden pertsonak.
- Beren burua estatus ertain-apalekotzat dute pertsonak.

Seme-alabek euskararen asko erabiltzen dutela dioten inkestatuek ezaugarri soziodemografiko hauek dituzte:

- 30 eta 39 urte bitartekoak.
- Zentroko ideologia duten pertsonak
- Goi-mailako estatuseko edo estatus ertainekoak.
- Espainiara 2001 eta 2010 bitartean iritsi ziren pertsonak.
- Espainiako nazionalitatea duten pertsonak.

Aitzitik, seme-alabek euskara inoiz edo ia inoiz erabiltzen ez dutela adierazten dutenen artean honako ezaugarri hauek nabarmentzen dira:

- 5.000 biztanle baino gutxiagoko udalerrietan bizi direnak.
- Egoera ekonomikoarekin gustura dauden pertsonak.

- Espainiara eta Euskadira 2011 eta 2020 artean edo 2021 eta 2023 artean heldu zirenak.
- Egoera administratibo irregularrean daudenak.

Ondorengoei eskolako lanetan laguntzen dietela dioten pertsonen artean, ezaugarri demografiko hauek nabarmentzekoak dira:

- Udalerrri ertainetan bizi direnak, 20.000 eta 150.000 biztanle artekoetan.
- Unibertsitate-ikasketak dituztenak.
- Beren burua goi-mailako estatuskotzat dutenak.
- Espainiar nazionalitatea lortu dutenak.

Euskararen ezagutza eta erabilera txikia izan arren, gizarte-esparruetan ohikoa den zerbait aurki dezakegu, zenbait aldagai posiziotan biltzen direla eta iritzi eta sineste finkatuak sortzen direla. Euskararen ezagutza eta erabilera handiagoarekin lotzen dira biztanleriaren segurtasun-eremutzat jo daitekeen horretan dauden aldagaiak. Segurtasun-eremua deritzogu pertsonak zoru ekonomiko, juridiko, sozial eta kultural irmoa izan ohi duten eremu horri. Zenbat eta segurtasun handiagoa eremu horietan, orduan eta jarrera hobeagoa dago euskara ikasteko.

Ezin dugu esan, alta, beste muturrean euskararen aldeko jarrerarik ez dagoenik; ez dagoena da lurzoru irmoa osatzen duten aldagaien multzo hori. Zaurgarritasun-egoerez ari gara, kapitalik ez izateagatik euskara ikastera erraz heltzea mugatzen edo galarazten dutenez. Garrantzitsua da azpimarratzea lotuta daudela kapitalak (ekonomikoa, juridikoa, soziala eta kulturala) izatea eta euskararen ezagutza eta erabilera; izan ere, azkenean, atzerriko jatorria dutenek euskararen aurrean dituzten jarrerak ez dira pertsonen banakako edo idiosinkrasiako kontuak, baizik eta horiek euskal gizartean txertatzeko dituzten baldintza material eta sozialen ondorioa.

Esan bezala, gizarte-zaurgarritasunaren zoru labainkor horrekin lotuta dago euskararen hizkuntza-ahultasunak, eta horixe egiaztatu ahal izan dugu, galdetutako biztanleek duten euskararen eta gaztelaniaren ezagutza ezberdina ikusita. Esandakoa laburbiltzen duen kategoria inkestatuek aitortutako estatusa da. Edo euskararen aldeko jarrera adierazi dutenen egoera ekonomikoari buruzko gogobetetasuna.

Ez sexuak ez adinak ez dute baldintzatzen populazio horren euskararen erabilera, baina bai beste faktore batzuek.

Logikoena hizkuntzaren ezagutza da. Ondoen hitz egiten dakitenek gehiago egiten dute. Hitz egiteko beharra dutenek gehiago ikasten dute.

Ondo hitz egiten dutela diotenen egunero edo astean edo hilabetean behin edo behin erabiltzen dute euskara. Euskaraz batere ez dakitenek, ordea, adierazten dute ez dutela inoiz erabiltzen.

5.000 eta 20.000 biztanle arteko udalerrri txiki edo ertain batean bizitzeak euskara erabiltzeko beharra dakar. Dena den, tamaina horretako udalerrietan euskararen presentzia handiagoa bada, atzerritarrek egunero erabili beharra izaten dute.

Inguru edo eremu euskaldunetan bizitzeak horretara behartzen ditu.

Euskaraz hitz egitea baldintzatzen duten zenbait aldagai errepikatzen dira:

- Lehen mailako ikasketak dituztenek gutxiago hitz egiten dute, eta unibertsitate-ikasketak dituztenek, gehiago.
- Beren burua ezkertiar gisa identifikatzen duten pertsonak euskara gehiago hitz egiten dute besteek baino.
- Egoera ekonomikoarekin oso pozik daudenek eta beren burua estatus altukotzat jotzen dutenek gehiago hitz egiten dute euskaraz gainerakoek baino.
- Espainiar nazionalitatea izatea.
- Beste herrialde batzuetakoak izatea, batez ere Europar Batasunekoak.

4. EUSKARAREKIKO JARRERAK

Ikerketa honen helburu nagusietako bat da, euskararen ezagutza- eta erabilera-mailaz gain EAEn bizi diren atzerritarrek euskararekiko duten jarrera ezagutzea, hura objektu sozialtzat jota.

Horretarako, metodologia-kapituluan aipatu dugunez, Likert motako jarreraren gehikuntza- eskala bat¹³ garatu eta landu genuela. Eskala horretan, 20 item edo adostasun- edo desadostasun-esaldi daude, pertsona batek alderdi edo dimentsio desberdinetan euskararekiko duen jarrera jasotzen dutenak.

Item zehatz bakoitzari eta eskala osoari oro har emandako erantzunak informazioa ematen digu euskararekiko posizioei eta jarrerei buruz. Kapitulu honetan, lehenik eta behin, item bakoitzari eman zaizkion erantzunak aztertuko ditugu, eta aldagai anitzeko azterketa bat aplikatuta dimentsiotan multzokatuko ditugu; eta, bigarrenik, aztergai dugun populazioaren portaera aztertuko dugu, pertsona bakoitzak euskararekiko jarreraren eskalan lortzen duen puntuaziotik abiatuta, osotasuntzat hartuta, hau da, eskala osatzen duten hogeit hamar itemetako puntuazioen baturatik.

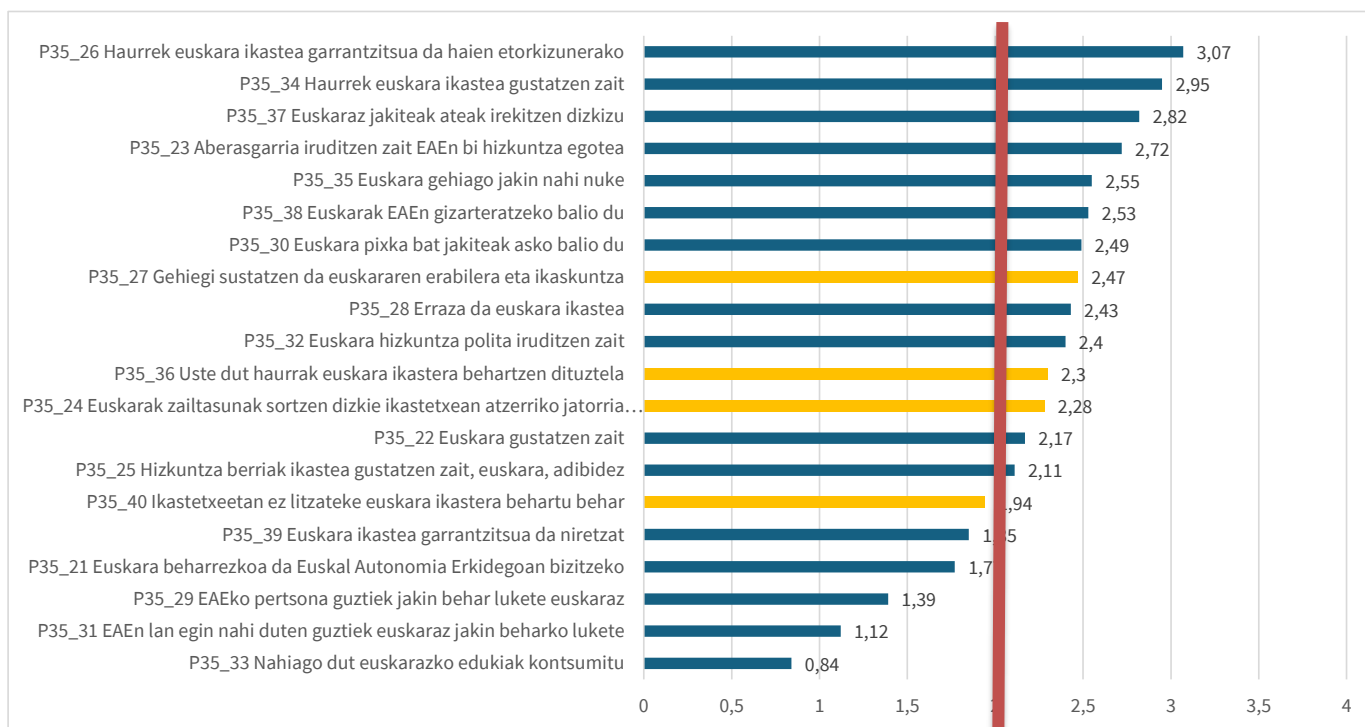
4.1. Eskalako itemen banakako puntuazioen azterketa

27. grafikoan, eskalako item bakoitzean lortutako batez besteko puntuazioak aurkezten ditugu, batez besteko puntuazio handiena duten itemen arabera ordenatuta. Hau da, lehenik inkestatutako pertsonen posizio edo jarrera positiboagoa adierazi dutenak, eta, gero, batez besteko puntuazio txikiena dutenak, hau da, euskararekiko posizio edo jarrera negatiboan azaltzen dituztenak.

Kontuan izan behar da grafikoan kolore desberdineko lau item daudela: ‘negatiboan’ formulatuta dauden itemak dira; gainerakoak, gehienak, ‘positiboan’ formulatuta daude.

¹³ Kapitulu honetan, euskararekiko jarreraren eskala egiteko jarraitu ditugun etapak azaldu ditugu. Jose Ignacio Ruiz Olabuenagak “Ikerketa sozialeko metodoak” eskuliburuan ezarritako etapei jarraitu diegu. Gizarte Zientzien Institutua. Soziologia Saila Deustuko Unibertsitatea, 1972.

27. grafikoa. Eskalako itemen batez besteko puntuazioak

Iturria: Txostengileek egin. “35G. Txartel hau erabiliz (4. txartela), esan, mesedez, zenbateraino zauden ados edo desados hurrengo esaldien edukiarekin:

Azken horietan, itemaren edukiarekin adostasuna adierazteak euskararekiko jarrera positiboa adierazten du; bigarrenetan, berriz, jarrera hori adierazten da itemaren edukiarekin desadostasuna adieraziz. “Positiboan” eta “negatiboan” dauden itemak sartzea, metodologiari buruzko kapituluan adierazi dugun bezala, Likert motako gehikuntza-jarreraren eskalak eraikitzeke baldintzetako bat da, eskala bateko item guztiak zentzu berean formulatuta daudenean gertatzen den “onespen”¹⁴ efektua saihesteko, hau da, inkestatutako pertsonen arreta ez murrizteko jasotako informazioari erantzuten diotenean eta, ondorioz, kalitatea ez murrizteko.

Grafiko horretan ikus dezakegu item gehienek eskalaren batez besteko puntutik gorako puntuazioa dutela (2 balioa, adostasun-mailaren erantzunak 0tik 4ra bitarteko eskalan kodetuta; 0 balioak euskararekiko posizio edo jarrera negatiboa adierazten du, eta 4 balioak

¹⁴ “Onespena”ren efektua gertatzen da eskala bati erantzuten dion pertsonak, modu kontzientean edo ez hain kontzientean, ulertzen duenean item-multzoak zentzu berean neurtzen duela eta guztiei modu berean erantzuten dienean. Item batzuk aldeko zentzuan formulatzeak eta beste batzuk kontrako zentzuan formulatzeak itemetako bakoitzaren eduki espezifikoan jartzen du arreta, eta erantzuna euskararekiko jarreraren arabera modulatu du. Efektu hori eta hori saihesteko modua ongi dokumentatuta daude literatura zientifikoa, adibidez, Cea D’Ancona, M.A. (2012: 101) edo Corbetta, P. (2007: 220) ikertzaileen testuetan.

euskararekiko posizio edo jarrera positiboa adierazten du). Sei itemek bakarrik dute batez besteko puntuazioa eskalaren batez besteko balioa baino txikiagoa.

Nolanahi ere, grafiko honetan ikus dezakegu, gainera, itemek inkestatutako pertsonen euskararekiko duten jarreraren askotariko alderdi edo dimentsioak jaso ditzaketela. Erlazionatutako aldagaiak multzokatzeko eta euskararekiko jarreraren dimentsio ezkuatuak ezartzeko, osagai nagusien analisi faktoriala aplikatu diogu eskala osoari¹⁵, azterketa sinplifikatzeko eta euskararekiko jarreraren egitura ezkutua osatzen duten dimentsioak argitara ateratzeko.

Jakin badakigu galdetutako pertsonen jarrera desberdinak dituztela planteatutako itemen aurrean, hau da, erantzunetan aldakortasuna dagoela. Eta jarrera diferentzial hori dimentsio kopuru txiki batean laburbil dezakegu (aldagaien konstelazioak); horrela, gure laginaren erantzunetan aldakortasun osoaren osagai nagusiak hauteman ditzakegu. Edo, beste era batera esanda, gure kolektiboa gehien bereizten duten faktoreak edo dimentsioak, euskararekiko posizioen aldakortasuna edo ezberdintasuna azaltzeko faktore nagusiak.

Osagai nagusien analisi faktoriala eskala osatzen duten 20 itemei aplikatu, aldagaien korrelazio-adierazleak aztertu¹⁶ eta analisisian parte hartzeko baldintzak betetzen dituztela egiaztatu ondoren, eta analisisia aldagai asko faktore edo dimentsio gutxi batzuetara murrizteari dagokionez posible dela ikusita, lortutako faktoreak erauzi eta errotatu ditugu. Funtsezko lau faktore¹⁷ edo dimentsio hauteman ditugu: 3. taulan kolore desberdinekin nabarmendutakoak.

¹⁵ Osagai nagusien analisi faktoriala datu-murrizketako edo murrizketa faktorialeko aldagai anitzeko teknika bat da, eta haren xedea da aldagai multzo zabal bat faktore edo dimentsio gutxi batzuetara (konstruktua ere deitzen zaie) gutxitzea, aztertzen ari den fenomenoaren aldakortasun osoaren maximoa jaso edo azal dezaten. Faktore edo dimentsio horiek elkarri elkarrekin lotutako aldagai-azpimultzoak dira, hau da, dimentsio faktore bakoitza osatzen duten gainerako aldagaietan gertatzen den erantzun-banaketarekin lotutako erantzun-banaketa dutenak.

¹⁶ Gure datu-basearen analisisian, hauek dira koefiziente horien balioak: determinantea 0,000; KMO 0,920; Bartletten testeko esangura 0,000; MSA laginaren egokitasun-neurriaren balioak, denak 0,80 baino handiagoak, 1etik oso gertu.

¹⁷ Analisisitik ateratako lau faktoreek aztertutako fenomenoaren bariantza edo aldakortasun osoaren %59,73 azaltzen dute, eta horiek guztiek unitatea baino handiagoko balio propioak dituzte (autobalioak). Gainera, komunalitate baxuena 0,452 da, eta aldagai gehienek 0,60tik gorako komunalitate-balioak dituzte.

3. taula. Errotutako osagaien matrizea

	1. faktorea	2. faktorea	3. faktorea	4. faktorea
P35_26 Hurrek euskara ikastea garrantzitsua da haien etorkizunerako	0,741			
P35_34 Hurrek euskara ikastea gustatzen zait	0,723			
P35_37 Euskaraz jakiteak ateak irekitzen dizkizu	0,699		0,252	
P35_35 Euskara gehiago jakin nahi nuke	0,682	0,264	0,363	
P35_38 Euskarak EAEn gizarteratzeko balio du	0,659	0,432		
P35_30 Euskara pixka bat jakiteak asko balio du	0,512	0,254	0,378	
P35_31 EAEn lan egin nahi duten guztiak euskaraz jakin beharko lukete		0,801		
P35_29 EAeko pertsona guztiak jakin behar lukete euskaraz		0,748		
P35_33 Nahiago dut euskarazko edukiak kontsumitu		0,671	0,36	
P35_21 Euskara beharrezkoa da Euskal Autonomia Erkidegoan bizitzeko	0,349	0,634		
P35_39 Euskara ikastea garrantzitsua da niretzat	0,397	0,608	0,383	
P35_32 Euskara hizkuntza polita iruditzen zait			0,74	
P35_22 Euskara gustatzen zait		0,306	0,729	
P35_23 Aberasgarria iruditzen zait EAEn bi hizkuntza egotea	0,269		0,691	
P35_25 Hizkuntza berriak ikastea gustatzen zait, euskara, adibidez	0,266	0,441	0,611	
P35_28 Erraza da euskara ikastea	0,404		0,553	
P35_27 Gehiegí sustatzen da euskararen erabilera eta ikaskuntza				0,764
P35_36 Uste dut haurrak euskara ikastera behartzen dituztela			-0,3	0,56
P35_24 Euskarak zailtasunak sortzen dizkie ikastetxean atzerriko jatorria duten hurrei			-0,408	0,559
P35_40 Ikastetxeetan ez litzateke euskara ikastera behartu behar	-0,322	-0,394		0,534

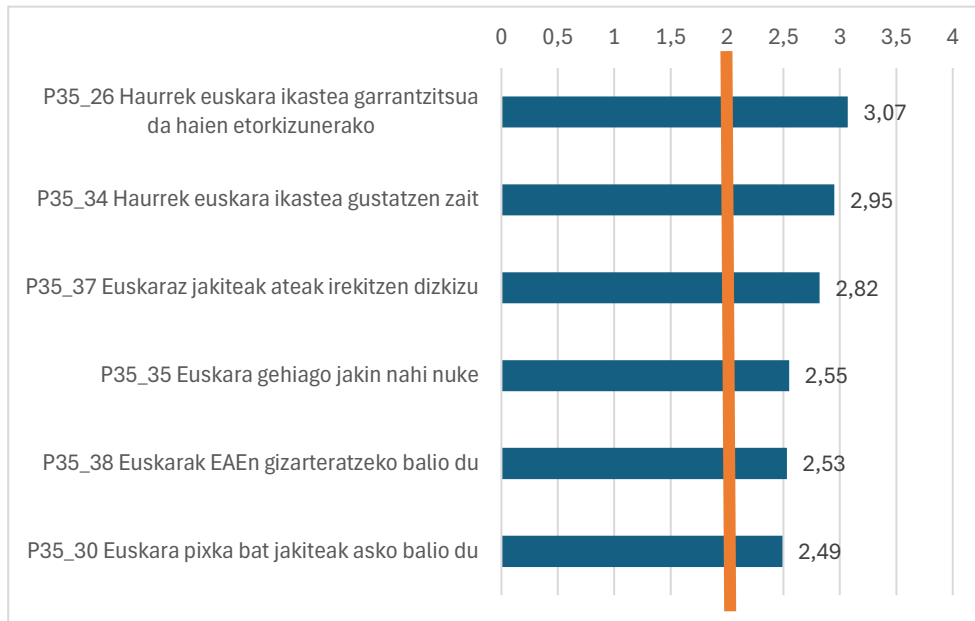
Iturria: Txostengileek egina.

Analisi faktorialak 20 aldagaiak lau faktore edo dimentsiotan antolatu eta biltzen ditu:

- I. faktorea: bariantza edo aldakortasun totalaren %36,77 azaltzen du (%17,88, errotazio faktoriala egin ondoren), eta aldagai hauek biltzen ditu:
 - P35_26 Hurrek euskara ikastea garrantzitsua da haien etorkizunerako
 - P35_34 Hurrek euskara ikastea gustatzen zait
 - P35_37 Euskaraz jakiteak ateak irekitzen dizkizu
 - P35_35 Euskara gehiago jakin nahi nuke
 - P35_38 Euskarak EAEn gizarteratzeko balio du
 - P35_30 Euskara pixka bat jakiteak asko balio du

Horrenbestez, ulertzen dugu faktore horrek aspirazio-izaera duela, ea gizarteratzera garamatza (oraingora eta etorkizunekora).

28. grafikoa. I. faktoreko itemen batez besteko puntuazioak

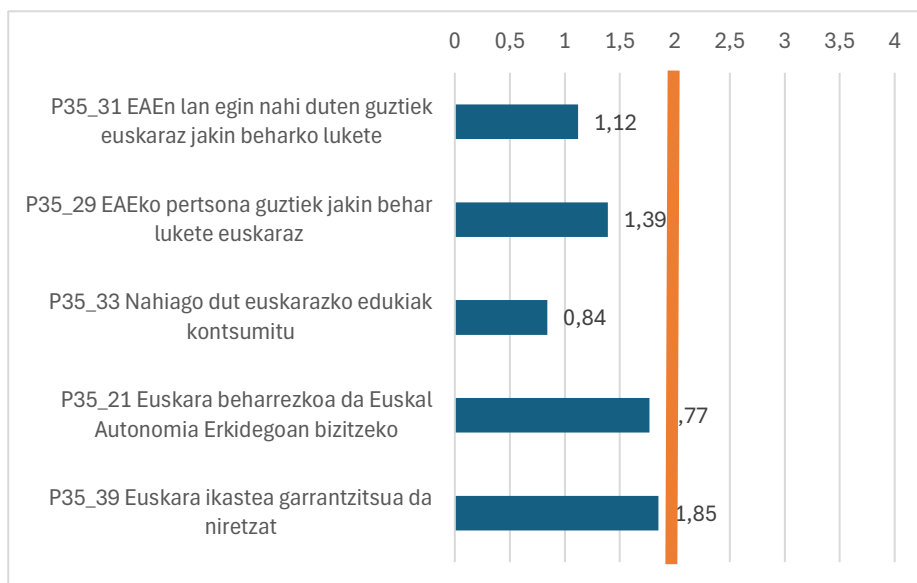
Iturria: Txostengileek egina. "35G. Txartel hau erabiliz (4. txartela), esan, mesedez, zenbateraino zauden ados edo desados hurrengo esaldien edukiarekin:

Ikus dezakegunez, dimentsio hau osatzen duten itemei dagokienez, esan dezakegu atzerritar jatorriko pertsona guztiak ados daudela alderdi hauetan: hurren etorkizunerako garrantzitsua dela euskara ikastea, euskara ikastea gustatzen zaiela eta euskara jakiteak atea irekitzen dituela. Beste hiru itemei dagokienez, haien adostasun-maila ez da oso sinesgarria: euskara gehiago jakin nahiko luketela, gizarteratze-tresna dela edo euskara jakiteak askorako balio dezakeela.

- II. faktorea: bariantza edo aldakortasun osoaren %9,77 azaltzen du (%16,72, errotazio faktoriala egin ondoren), eta aldagai hauek biltzen ditu:
 - P35_31 EAEn lan egin nahi duten guztiek euskaraz jakin beharko lukete
 - P35_29 EAeko pertsona guztiek jakin behar lukete euskaraz
 - P35_33 Nahiago dut euskarazko edukiak kontsumitu
 - P35_21 Euskara beharrezkoa da Euskal Autonomia Erkidegoan bizitzeko
 - P35_39 Euskara ikastea garrantzitsua da niretzat

Beraz, ulertzen dugu faktore horrek izaera funtzionala duela, eta euskara tresna materialtzat jotzera garamatza.

29. grafikoa. II. faktoreko itemen batez besteko puntuazioak

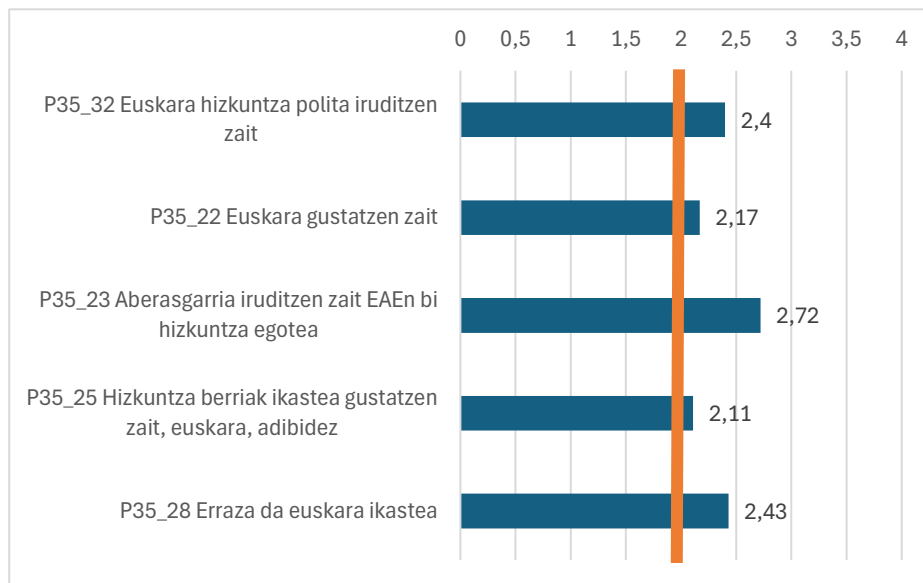
Iturria: Txostengileek egina. "35G. Txartel hau erabiliz (4. txartela), esan, mesedez, zenbateraino zauden ados edo desados hurrengo esaldien edukiarekin:

Ikus dezakegunez, dimentsio hau osatzen duten itemei dagokienez, esan dezakegu atzerritar jatorriko pertsona guztiak ez datozela bat, neurri handiagoan edo txikiagoan, planteatutako baieztapenekin: EAEn lan egin nahi duten pertsona guztiak euskaraz jakin behar dutela, EAEn bizi diren pertsona guztiak euskaraz jakin behar dutela, nahiago dutela euskarazko edukiak kontsumitu, euskara EAEn bizitza (soziala) egiteko beharrezkoa dela eta euskara garrantzitsua dela. Hala ere, egia da, azken bi baieztapen horiei dagokienez, atzerritar jatorriko ia biztanleria osoa adostasunaren eta desadostasunaren arteko erdiko puntuan dagoela.

- III. faktorea: bariantza edo aldakortasun totalaren %7,26 azaltzen du (%16,34, errotazio faktoriala egin ondoren), eta aldagai hauek biltzen ditu:
 - P35_32 Euskara hizkuntza polita iruditzen zait
 - P35_22 Euskara gustatzen zait
 - P35_23 Aberasgarria iruditzen zait EAEn bi hizkuntza egotea
 - P35_25 Hizkuntza berriak ikastea gustatzen zait, euskara, adibidez
 - P35_28 Erraza da euskara ikastea

Beraz, faktore horrek izaera kulturala duela uste dugu eta euskara elementu kultural gisa jotzera garamatza.

30. grafikoa. III. faktoreko itemen batez besteko puntuazioak

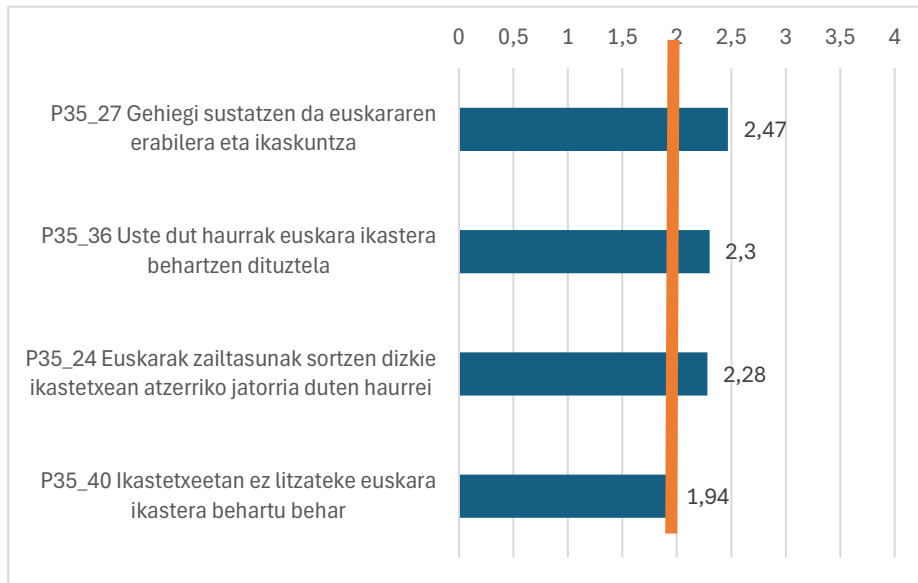
Iturria: Txostengileek egin. "35G. Txartel hau erabiliz (4. txartela), esan, mesedez, zenbateraino zauden ados edo desados hurrengo esaldien edukiarekin:

Ikus dezakegunez, hirugarren dimentsioa osatzen duten itemei dagokienez, esan dezakegu atzerriko jatorriko pertsonen multzoa tarteko posizioan dagoela, ezbaiaren erdiko puntutik oso gertu, baina adostasun apur batekin, batez ere EAEn bi hizkuntza egotea aberasgarria dela, erraz ikasten dela eta euskara hizkuntza polita dela uste izatearekin. Zalantza nabaria da beste bi galdera hauetan: euskara gustatzen zaien eta euskara bezalako hizkuntza berriak ikastea gustuko duten galdetzean.

- IV. faktorea: bariantza edo aldakortasun totalaren %5,93 azaltzen du (%8,77, errotazio faktoriala egin ondoren), eta aldagai hauek biltzen ditu:
 - P35_27 Gehiegi sustatzen da euskararen erabilera eta ikaskuntza
 - P35_36 Uste dut haurrak euskara ikastera behartzen dituztela
 - P35_24 Euskarak zailtasunak sortzen dizkie ikastetxean atzerriko jatorria duten hurrei
 - P35_40 Ikastetxeetan ez litzateke euskara ikastera behartu behar

Ondorioz, ulertzen dugu faktore horrek izaera ideologikoa duela eta hizkuntza-polituketara garamatza.

31. grafikoa. IV. faktoreko itemen batez besteko puntuazioak

Iturria: Txostengileek egina. "35G. Txartel hau erabiliz (4. txartela), esan, mesedez, zenbateraino zauden ados edo desados hurrengo esaldien edukiarekin:

Ikus dezakegunez, laugarren dimentsioa osatzen duten itemei dagokienez, esan dezakegu atzerriko jatorriko pertsonen multzoa nahiko bat datorrela lehen hiru baieztapenekin, eta ez duela oso argi laugarrena. Dimentsio hori negatiboan formulatutako lau esaldik osatzen dute, eta, haietan, kontsultatutako pertsonak tarteko jarrera dute, baina adostasun apurtxo bat dute hauekin: euskararen ikaskuntza gehiegi sustatzen dela, haurrak euskara ikastera behartzen direla eta euskara ikasteak hezkuntza-prozesu orokorrean normaltasunez garatzea eragozten duela. Zalantza gehiago dute ikastetxeetan ikastera behartu beharko litzatekeen ala ez pentsatzean.

4.2. Euskararekiko jarreraren eskala osoaren puntuazioaren analisia

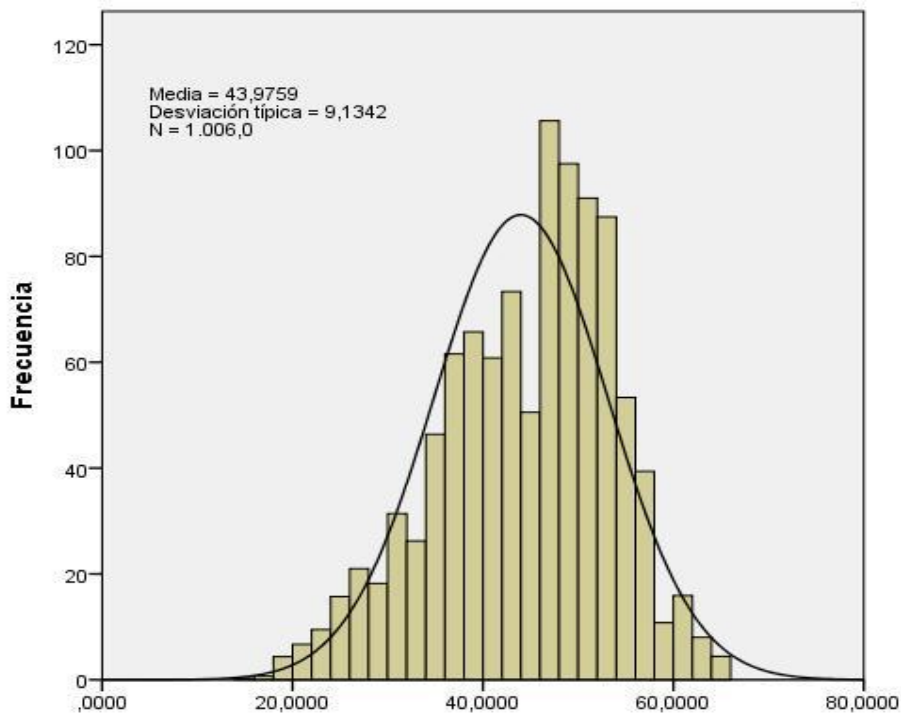
Metodologiari buruzko kapituluan azaldu dugun moduan, eskala osatzen duten hogeita hamar item edo baieztapenak bakarka landu daitezke, baina multzoka ere landu eta aztertu ere bai, Likert motako gehikuntza-eskala baten parte baitira. Horrela, galdetutako pertsona bakoitzaren guztizko puntuazioa kalkula dezakegu, euskararekiko jarreraren continuum bateko posizio gisa, 0 eta 40 artean. Horrela, euskararekiko jarrera negatiboa eta arbuiozkoa duen baten puntuazioak 0ra joko du, eta euskararekiko jarrera positiboa eta onarpenezkoa duenarenak, 40ra.

Bakoitzaren jarrera puntuazio bakar batean laburbildu dezakegunez, euskararekiko jarrera adierazteko, atzerriko jatorriko pertsona guztien jarrera ere euskararekiko jarrera adierazteko zifra bakar batean laburbil dezakegu.

Ikusi dugu atzerriko jatorriko pertsonen multzoa ez dela homogenea eta monolitikoa, talde barneko heterogeneotasun handia duela; beraz, eskala horretan lortutako puntuazio global horretatik abiatuta segmentuen azpimultzoen eta profil diferentzialen arteko aldeak ere ezarri ahal izango ditugu.

Hasteko, atzerriko jatorria dutenek euskararekiko duten jarreraren batez besteko puntuazioa kalkulatu dugu: 43,97 puntu; zifra horrek, 0tik 80 puntura bitarteko eskalan, adierazten du jarrera *neurritz positiboa* duela, eskalaren batez besteko puntua doi-doi gainditzen duena.

32. grafikoa. Euskararekiko jarrera: batez besteko puntuazioa

Iturria: Txostengileek egina.

32. grafikoan ikus daitekeenez, erantzunen banaketa ez da nabarmen bereizten kurba normaletik, eta agerian geratzen da ez dagoela jarrera guztiz negatiborik duen pertsona-azpitalderik, baina ez dago jarrera positibo indartsuak dituen segmenturik ere. Banaketaren baliorik txikiena 15 puntu da, eta handiena, 65 puntu.

Baina, bistan denez, kontsultatutako guztiek ez dute jarrera bera; beraz, erantzunen aldakortasun horren zati bat azaltzeko gai diren aldagai soziodemografikoak ezar ditzakegu, eta, horren ondorioz, puntuazio handiagoa edo txikiagoa duten pertsonen segmentu eta profilak ezarri ahal izango ditugu, hau da, euskararekiko jarrera positiboagoa edo negatiboagoa dutenak.

Jokabide diferentzialak dituzten pertsonen azpitalde horiek hautemateko eta deskribatzeko, lehenik eta behin, aldagai soziodemografikoen multzo batekin bi aldagaiko analisia egin dugu (binaka hartutako aldagaien arteko erlazioak), eta, ondoren, aldagai soziodemografiko guztiak batera sartu ditugun aldagai anitzeko analisia egin dugu. Bi kasuetan, mendeko aldagaia edo esplikatu beharreko aldagaia euskararekiko jarrera da (pertsona bakoitzak 20 itemen eskalan lortzen duen puntuazioa), eta aldagai askeak edo esplikatzaileak (jokabideak bereizteko gai direnak), berriz, soziodemografikoak dira: sexua, adina, bizi den udalerrriaren tamaina, ikasketak, euskararen ezagutza-maila, erlijioa, ideologia politikoa, jarduera ekonomikoa, Espainian bizitzen emandako urteak, Euskadin bizitzen emandako urteak, egoera administratiboa, jatorria, familia-unitatearen mota eta ingurune euskalduna.

4. taula. Aldagai diskriminatzaileak eta euskararekiko jarrera negatiboagoak eta positiboagoak dituzten profilak

Euskararekiko jarrera ez hain positiboa duten pertsonen profila	Aldagaia	Esangura	Euskararekiko jarrera positiboagoa duten pertsonen profila
Hiriburuak	Habitata	.000	20.000-150.000 arteko udalerrriak eta 5.000 biztanlekoak
Lehen eta bigarren mailakoak	Ikasketak	.000	Goi-mailakoak
Batere ez	Euskaraz hitz egitea	.000	Ondo
Apur bat	Gaztelaniaz hitz	.004	Batere ez
Ortodoxoa	Erljioa	.006	Gainerako erlijioak
Gustura ez daudenak	Ekonomia	.002	Oso gustura daudenak
Baxua, ertaina	Estatusa	.005	Handia
Txina eta Errumania	Jatorria	.000	Argentina/Txile/Uruguai, Venezuela eta Magreb
Erabilerarik ez	Testuinguru	.000	Erabilera intentsiboa

Iturria: Txostengileek egina.

4. taulan ikus dezakegu jokabideak bereizten dituzten aldagaiak daudela, eta, beraz, euskararekiko jarrera positiboa eta negatiboagoa duten pertsonen profilak zirriborrotzen has gaitezke. Taula horretan ez dira agertzen, esaterako, honako aldagai hauek: sexua, adina, ideologia, jarduera, Espainian emandako urteak, Euskadin emandako urteak, egoera administratiboa edo familia-unitatearen mota. Horrek esan nahi du berdin dela gizon edo emakume izatea, adin bat edo beste izatea, eskuinekoa edo ezkerrekoa izatea, eta abar, euskararekiko jarrera positiboa edo negatiboagoa izateko. Hala ere, taula horretan ikusten dugu zenbait ezaugarrik, bakoitza bere aldetik hartuta, erlazio esanguratsua dutela euskararekiko jarrerarekin.

Hala, jarrera positiboagoa dute honako hauek:

- 5.000 biztanletik baino gutxiagoko eta 5.000 eta 150.000 arteko udalerrietan bizi direnak
- goi-mailako ikasketak dituztenak
- euskaraz ondo hitz egiten dutenak
- gaztelaniaz batere ez dakitenak

- edozein erlijiotakoak, ortodoxoa izan ezik
- gaur egun duten egoera ekonomikoarekin oso gustura daudenak
- estatus sozial altu eta ertainekoak
- jatorriz Argentina, Txile, Uruguai, Venezuela edo Magrebekoak
- euskararen erabilera handiko testuinguruetan bizi direnak

Aitzitik, jarrera negatiboagoa dute honako hauek:

- EAEko lurraldeetako hiriburuetan bizi direnak
- lehen edo bigarren mailako ikasketak dituztenak
- euskaraz batere ez dakitenak
- gaztelaniaz apur bat dakitenak
- erlijio ortodoxokoak
- gaur egun duten egoera ekonomikoarekin gustura ez daudenak
- gizarte-estatus baxukoak eta ertain-baxukoak
- Txinakoak edo Errumaniakoak
- euskara erabiltzen ez duten inguruetan bizi direnak

Sexuaren aldagaiari buruzko informazio gehiago ematearren, nahiz eta ikusi berri dugun berez ez dela gai euskararekiko jarrera positiboagoen edo negatiboagoen zati estatistikoki esanguratsurik azaltzeko, hau da, ez dagoela erlazio esanguratsurik sexuaren eta euskararekiko jarreraren artean, sexuaren eta jatorriaren aldagaiak euskararekiko jarrerarekin gurutzatu nahi izan ditugu, aldagai horien jokabideari buruzko informazio gehiago izateko. 5. taulak hiru aldagai horien gurutzaketaren bariantza-analisiaren informazioa ematen digu

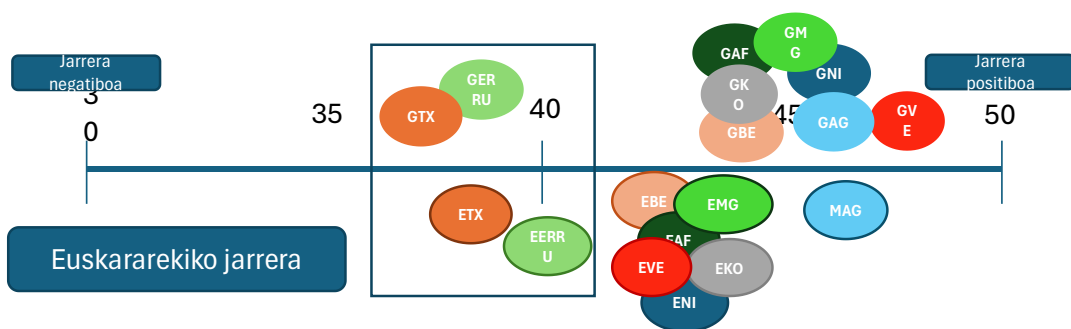
5. taula. Euskararekiko jarrera, sexuaren eta jatorrizko herrialdearen arabera

		1	2	3	4	5	6
Txinako gizona	47	37,72					
Errumaniako gizona	48	39,02	39,02				
Txinako emakumea	50	39,30	39,30	39,30			
Errumaniako emakumea	48	40,56	40,56	40,56	40,56		
Venezuelako emakumea	52	42,38	42,38	42,38	42,38	42,38	
Beste herrialde batzuetako emakumea	47	42,89	42,89	42,89	42,89	42,89	
Nikaragua eta Erdialdeko Amerika	90			43,08	43,08	43,08	
Saharaz azpiko Afrikako emakumea	33				43,58	43,58	43,58
Magrebko emakumea	37				44,03	44,03	44,03
Kolonbia, Peru, Ekuador, Bolivia, Paraguai, I	122				44,46	44,46	44,46
Saharaz azpiko Afrikako gizona	63					44,71	44,71
Gizona Kolonbia, Peru, Ekuador, Bolivia, Pa	79					44,75	44,75
Beste herrialde batzuetako gizona	53					44,91	44,91
Magrebko gizona	63					45,22	45,22
Nikaragua eta Erdialdeko Amerika	36					45,42	45,42
Argentina, Txile eta Uruguaiako gizona	47					45,85	45,85
Argentina, Txile eta Uruguaiako emakumea	48					45,88	45,88
Venezuelako gizona	43						47,72

Iturria: Txostengileek egina.

Eta 33. grafikoan aurreko taulako informazioa modu adierazgarriagoan ikus dezakegu. Ardatzaren goialdean hainbat jatorritako gizonak agertzen dira, hasi euskararekiko jarrera negatiboena duten Txinako gizonetatik (HCH, ezker-ezkerrean) eta euskararekiko jarrera positiboena duten Venezuelako gizonetaraino (HVE, eskuin-eskuinean); behealdean emakumeak irudikatzen ditugu, euskararekiko jarrera negatiboena duten Txinako emakumeetatik (MCH, ezker-ezkerrean), euskararekiko jarrera onena duten Argentina, Txile eta Uruguaiako emakumeetaraino.

33. grafikoa. Euskararekiko jarrera, sexuaren eta jatorrizko herrialdearen arabera

Iturria: Txostengileek egina.

Datu horiek aztertuta, zenbait gai interesgarri ikusi ditugu: ez dago sexuen arteko alde nabarmenik euskararekiko jarrerari dagokionez jatorri desberdinetako pertsonen artean, Venezuelako emakumeek baino (42,38 puntu) Venezuelako gizonen artean (47,72 puntu).

Ikusi berri dugun bezala, aldagai soziodemografikoek euskararekiko jarrerarekin dituzten erlazioen azterketari esker, aldagaiak binaka edo hirunaka hartzen baditugu (sexua eta jatorri geografikoa gurutzatzea, adibidez), euskararekiko jarrera diferentzialak dituztenen azpitaldeen profilak zirriborratzen has gaitezke. Baina analisi horrek ez ditu kontuan hartzen aldagai independente guztiek izan ditzaketen erlazioak, eta aldagai horietako batzuek erlazio handia dute beste batzuekin. Adibidez, pertsonen jatorri geografikoa, Espainian edo Euskadin daramaten denbora eta gaztelaniaren ezagutza, edo euskararena. Estatusak ere zerikusia du ikasketekin eta ekonomiarekiko asebetetasunarekin. Eta, horrelaxe, harreman batzuk gerta daitezke.

Elkarrekintza horiek neutralizatzeko, aldagai anitzeko analisia egin dugu, CHAID bat, alegia, elkarrekintza horien detektagailu automatiko bat¹⁸. Azterketa horrek segmentazio-zuhaitz bat ematen digu. Bertan, euskararekiko jarrera positiboagoa edo negatiboagoa duten eta ezaugarri soziodemografiko jakinak dituzten segmentu edo tipoak nabarmendu ditzakegu, eta, aldi berean, euskararekiko jarrera positiboagoa edo negatiboagoa izateko gaitasun diskriminatzaile edo iragarle handiena duten aldagaiak zein diren zehaztu.

34. grafikoan dugu informazio hori. Lehenik eta behin, jokabidea iragartzeko gaitasun handiena duten aldagaiak azpimarratu behar dira. Hauek dira:

- 1. mailan, euskaraz hitz egitearen aldagaia (esangura: 0.000)
- 2. mailan, jatorriaren (esangura: 0.000) eta inguru euskaldunaren (esangura: 0.005) aldagaiak.
- 3. mailan, ingurune euskalduna (esangura: 0.006) eta habitataren tamaina (esangura: 0.000).
- 4. mailan, Euskadin emandako urteen (esangura: 0.008) eta inguru euskaldunaren (esangura: 0.024) aldagaiak.

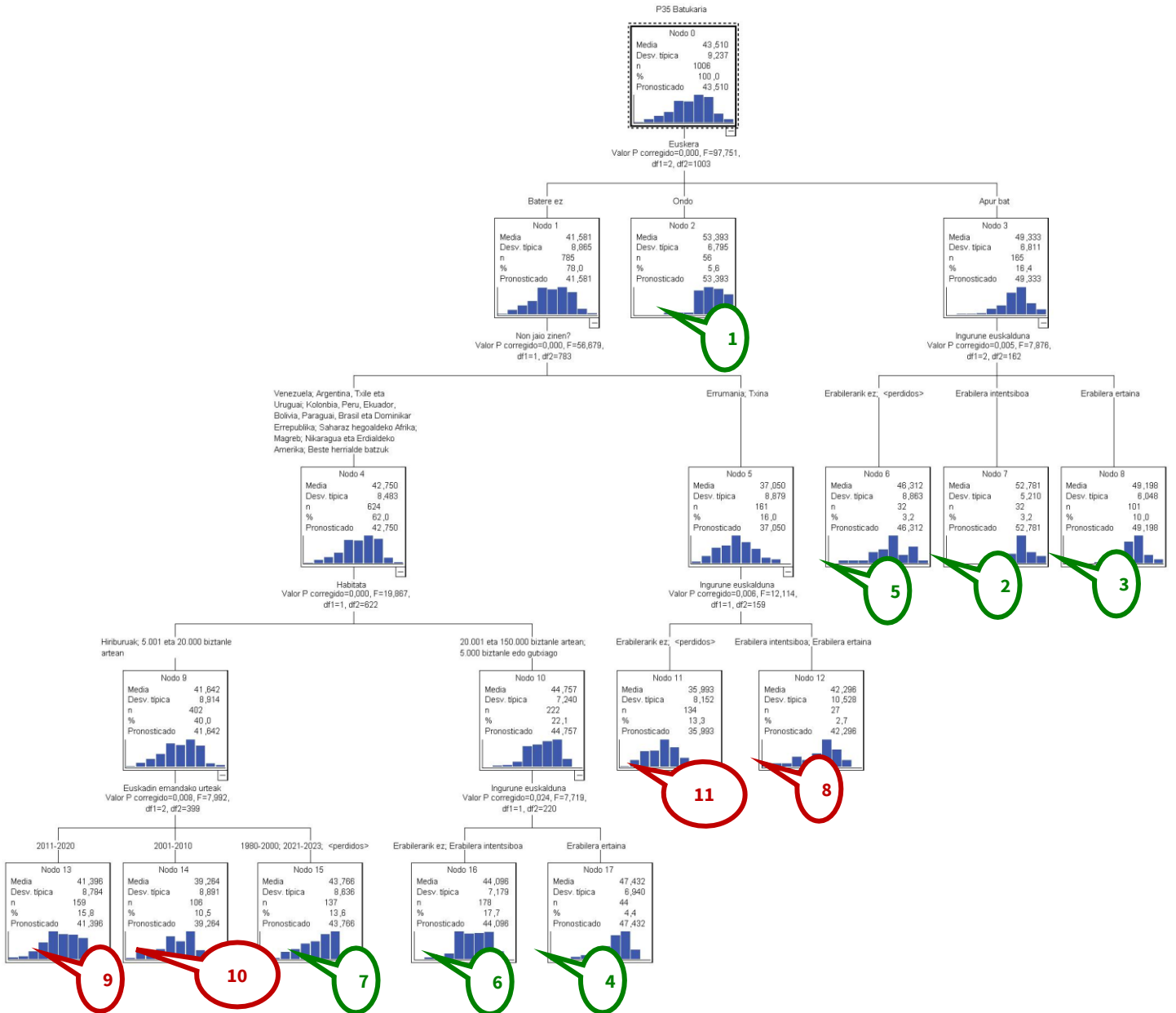
Gainerako aldagaiak ez dira gai eraikitako zuhaitzen diskriminazio-gaitasun handiagoa emateko eraikitako zuhaitzetakoek baino. Bost aldagai horiek 11 segmentuz (nodo terminalak) osatutako zuhaitz bat sortzen dute, eta gai dira kontsultatutako pertsona guztien aldakortasun osoaren %23,98 azaltzeko (taldeen arteko bariantza). Horien arteko gainerako aldeak (talde barneko bariantza), gure laginaren jarreran dauden ezberdintasun guztien %76,02, analisisian sartu gabeko beste aldagai batzuei eta banakako zein testuinguruko desberdintasunei zor zaizkie.

Lortutako 11 segmentu edo motek ezaugarri hauek dituzte:

¹⁸ CHAID aldagai anitzeko AID mendekotasun-analisiaren aldaera bat da, mendeko aldagaia jarraitua denean (euskararekiko jarrera-eskalako puntuazioa) eta independenteak nominalak edo kategoriakoak direnean aplikatzen dena.

1. mota: euskara pixka bat hitz egiten duten pertsonak osatzen dute: euskararekiko jarrera positiboena, 53,39 puntu (laginaren %5,6);
2. mota: euskaraz hitz egiten duten eta euskararen erabilera intentsiboko udalerrietan bizi diren pertsonak osatzen dute: euskararekiko jarrera positiboa da, 52,78 puntu (laginaren %3,2);

34. grafikoa. Segmentazio-zuhaitza eta euskararekiko jarrera

Iturria: Txostengileek egina

3. mota: euskara pixka bat hitz egiten duten pertsonak dira, euskararen erabilera ertaineko udalerrietan bizi direnak: euskararekiko jarrera positiboa dute, 49,19 puntu (laginaren %10,0);

4. mota: euskaraz batere ez dakitenak, Venezuelan, Argentinan, Txilen eta Uruguain, Kolonbian, Perun, Ekuadorren, Bolivian, Paraguain, Brasilen eta Dominikar Errepublikan, Nikaraguan eta Erdialdeko Amerikan, Saharaz hegoaldeko Afrikan, Magreben eta beste herrialde batzuetan jaioak, 5.000 biztanle baino gutxiagoko edo 20.000 eta 150.000 biztanle arteko eta euskararen erabilera ertaineko udalerrietan bizi direnak: haiek ere euskararen aldeko jarrera dute, 7,20 puntu (laginaren %4,4);

5. mota: euskara pixka bat hitz egiten duten eta euskara erabiltzen ez den udalerrietan bizi diren pertsonak osatzen dute: euskararekiko jarrera positiboa dute, 46,31 puntu (laginaren %3,2);

6. mota: euskaraz batere ez dakitenak, Venezuelan, Argentinan, Txilen eta Uruguain, Kolonbian, Perun, Ekuadorren, Bolivian, Paraguain, Brasilen eta Dominikar Errepublikan, Nikaraguan eta Erdialdeko Amerikan, Saharaz hegoaldeko Afrikan, Magreben eta beste herrialde batzuetan jaioak, 5.000 biztanle baino gutxiagoko edo 20.000 eta 150.000 biztanle arteko eta euskararen erabilera intentsiboko edo euskararen erabilerarik gabeko udalerrietan bizi direnak: haiek ere euskararen aldeko jarrera dute, 44,09 puntu (laginaren %17,7);

7. mota: euskaraz batere ez dakitenak, Venezuelan, Argentinan, Txilen eta Uruguain, Kolonbian, Perun, Ekuadorren, Bolivian, Paraguain, Brasilen eta Dominikar Errepublikan, Nikaraguan eta Erdialdeko Amerikan, Saharaz hegoaldeko Afrikan, Magreben eta beste herrialde batzuetan jaioak, hiriburuetan edo 5.000 eta 20.000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak, Euskadira 2001aren aurretik edo 2020aren ondotik iritsiak: haiek ere euskararen aldeko jarrera dute, 43,89 puntu (laginaren %9,6);

8. mota: euskaraz batere hitz egiten ez dutenak, Txina edo Errumaniakoak eta euskararen erabilera ertaineko edo intentsiboko udalerrietan bizi direnak : euskararekiko jarrera apur bat positiboa da, 42,29 puntu (laginaren %2,7);

9. mota: euskaraz batere ez dakitenak, Venezuelan, Argentinan, Txilen eta Uruguain, Kolonbian, Perun, Ekuadorren, Bolivian, Paraguain, Brasilen eta Dominikar Errepublikan, Nikaraguan eta Erdialdeko Amerikan, Saharaz hegoaldeko Afrikan, Magreben eta beste herrialde batzuetan jaioak, hiriburuetan edo 5.000 eta 20.000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak, Euskadira 2011 eta 2020 artean heldutakoak: haiek ere euskararekiko jarrera apur bat positiboa dute, 41,39 puntu (laginaren %15,8);

10. mota: euskaraz batere ez dakitenak, Venezuelan, Argentinan, Txilen eta Uruguain, Kolonbian, Perun, Ekuadorren, Bolivian, Paraguain, Brasilen eta Dominikar Errepublikan, Nikaraguan eta Erdialdeko Amerikan, Saharaz hegoaldeko Afrikan, Magreben eta beste herrialde batzuetan jaioak, hiriburuetan edo 5.000 eta 20.000 biztanle arteko udalerrietan bizi direnak, Euskadira 2001 eta 2010 artean iritsiak: euskararekiko jarrera apur bat negatiboa dute, 39,26 puntu (laginaren %10,5);

11. mota: euskaraz batere hitz egiten ez dutenak, Txina edo Errumaniakoak eta euskararen erabiltzen ez den udalerrietan bizi direnak: euskararekiko jarrera negatiboa da, 35,99 puntu (laginaren %13,3).

Azterketa tipologiko hori oso grafikoa da, eta atzerritarren motak edo azpitaldeak, haien ezaugarriak eta euskararekiko jarrera positiboa edo negatiboa duten ikusten laguntzen digu. Erabilgarri gertatuko zaigu, halaber, talde horiek 0 eta 80 arteko continuumean kokatzeko eta haien artean dauden desberdintasunei erreparatzeko, bai euskararekiko jarrerari dagokionez, bai talde horien aldagai soziodemografikoei, sozioekonomikoei eta ideologikoei dagokienez.

Dena den, nahiko informazio lausoa ematen digute euskararekiko jarreraren arlo edo dimentsioetan dituzten desberdintasunei buruz. Hau da, badakigu talde batzuek beste batzuek baino puntuazio handiagoa lortzen dutela indizean oro har, baina ez dakigu euskararekiko jarreraren lau dimentsioetan edo horietakoren batean ere bereizten diren, osagai nagusien azterketa faktorialean ikusi dugun bezala (ikus XX. taula).

Aldagai anitzeko "k-means" analisia (ez-hierarkikoa) aplikatu dugu informazio gehiago lortzeko eta euskararekiko jarrerai, balioei eta sinesmenei loturiko aldagaien artean atzerriko jatorriko biztanleak gehien bereizten dituztenetan sakontzeko, eta horien sailkapenak lortzeko, euskarari buruz dituzten jarrerak agerian uzten dituztenak, aurreko eta hurrengo urteei begira erraz alderatzeko eta kontrastatzeko moduko informazioa eskuratu ahal izateko.

Atzerriko jatorriko biztanleak sailkatzeko hautatutako irizpide-aldagaiak dira pertsona bakoitzak aipatutako analisi faktorialak emandako lau dimentsioetan lortutako puntuazioak. Azken batean, lau dimentsioetako hauetako bakoitzean lortutako puntuazioaren arabera sailkatuko ditugu atzerriko jatorriko biztanleak:

- euskara etorkizuneko gizarteratzearen aspirazio-elementu gisa hautematea;
- euskara tresna material gisa hautematea;
- euskara elementu kultural gisa hautematea;
- euskara elementu ideologiko gisa hautematea.

Tarte-aldagaiak direnez (numerikoen taldekoak edo kuantitatiboak ere deitzen direnak), "k-means" izeneko aldagai anitzeko sailkapen-analisi bat aplikatu dugu, eta lagin osoa azpitaldetan sailkatu dugu. Horrez gain, eredu edo helburu bikoitza lortu nahi da: batetik, bakoitzaren osagaiak ahalik eta antzekoenak izatea (talde barruko homogeneotasuna) eta, bestetik, lortutako taldeak ahalik eta desberdinenak izatea (taldeen arteko heterogeneotasuna).

Sailkatzeko k-means analisiaren prozesu estatistikoaren talde arteko homogeneousotasunaren eta talde arteko heterogeneousotasunaren analisiak adierazten digu lau taldeetan sailka daitekeela¹⁹.

Eskalako itemei emandako erantzunen arabera eta lau dimentsioetan eskuratutako puntuazio faktorialen arabera pertsona bakoitza talde batean edo bestean ezarri ondoren, lortutako taldeek zer jarrera eta jokabide duten azter dezakegu. Ikusi dugu lau taldeen arteko desberdintasunak nabarmenak direla, aztertutako dimentsio bakoitzean talde bakoitzak lortutako puntuazioetan ikus daitekeenez (6. taula).

Azken sailkapena taula horrek erakusten du. Taula horretan, atzerriko jatorriko biztanleek euskararekiko duten jarreraren lau dimentsio partzialak ikus ditzakegu, bai eta horietako bakoitzean ateratzen diren lau pertsona-multzoetako bakoitzak dituen balioak ere.

Taula horretan, taula bateko zenbakizko datuak grafiko bateko koloreekin bateratu nahi ditugu. Hala, lau zutabe bereizten ditugu, lortutako lau pertsona-multzoak irudikatzen dituztenak. Eta lau ilarak euskararekiko jarreraren dimentsioei dagozkien: gizarteratzeko aspirazio-elementu gisa, elementu instrumental gisa, elementu kultural gisa eta elementu ideologiko gisa hautematea. Koloreek adierazten digute talde batek balio erlatibo handia (kolore berdea), ertaina (laranja), edo txikia (gorria) duen dimentsio batean.

6. taula. Pertsonen taldeak, lau dimentsioetan duten posizioaren arabera

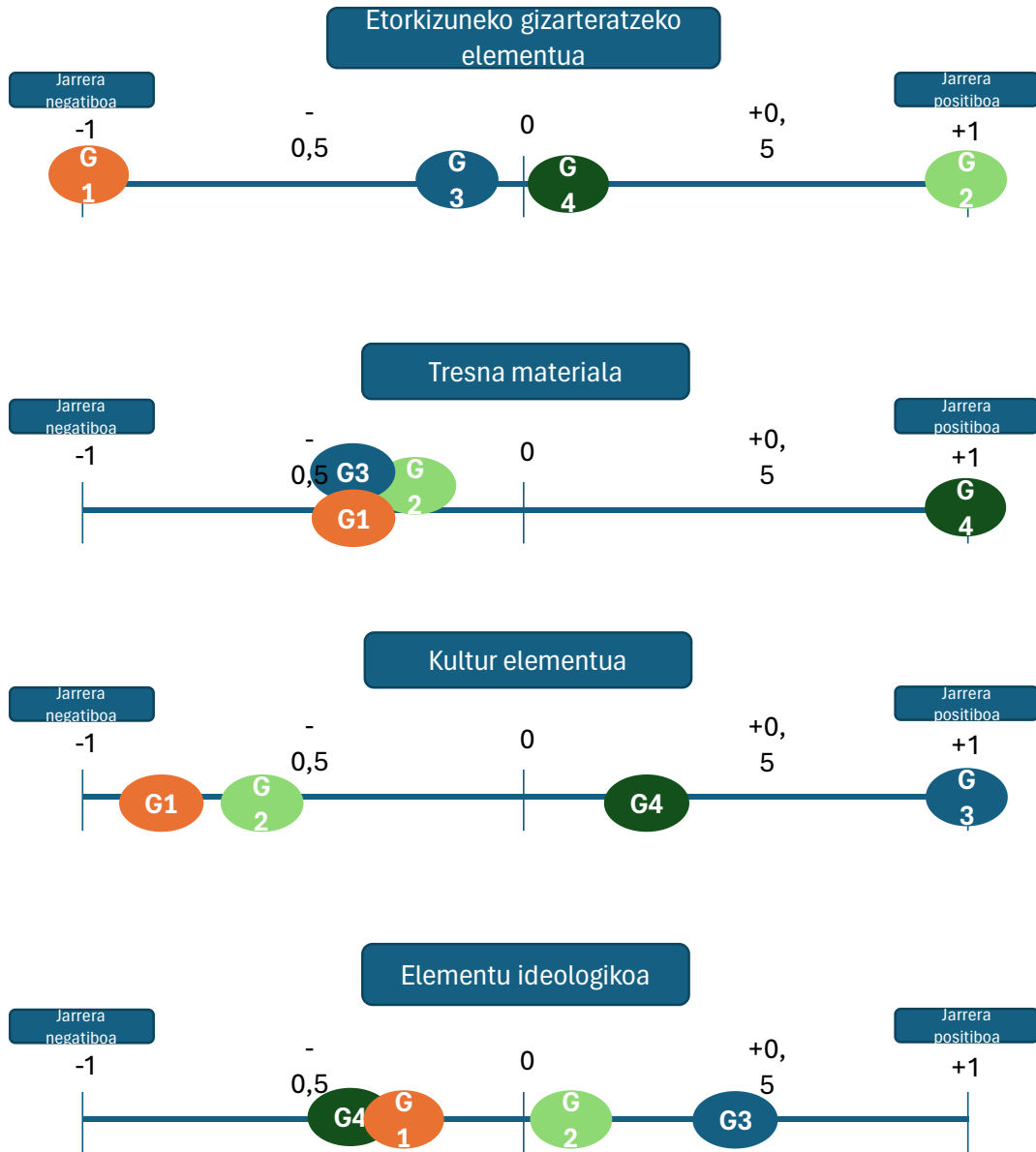
	G1 Ezertarako ez	G2 Etorkizunek o gizarteratze a	G3 Kultura unibertsala	G4 Instrumental a
Euskara etorkizuneko gizarteratzearen aspirazio-elementu gisa hautematea;	-0,94882	1,18716	-0,17823	0,09382
Euskara tresna material gisa hautematea	-0,48387	-0,31133	-0,49767	1,09014
Euskara kultur elementu gisa hautematea	-0,80381	-0,66848	1,01903	0,22569
Euskara elementu ideologiko gisa hautematea	-0,26347	0,14415	0,46519	-0,31146

Iturria: Txostengileek egina

Lau dimentsioen irudikapen grafikoa eta haietan lortutako lau taldeen posizio erlatiboa honako hau da:

¹⁹ Hain zuzen ere, egiaztatu dugu lau taldeetako zentroen arteko distantziak (talde arteko distantziak), oro har, askoz handiagoak direla lortutako lau taldeen barruko distantziak baino (talde barruko distantziak). Hau da, talde barruko homogeneousotasun eta heterogeneousotasun nahikoa egoteko baldintzak betetzen ditugu.

35. grafikoa. Taldeen posizioak dimentsioetan

Iturria: Txostengileek egina.

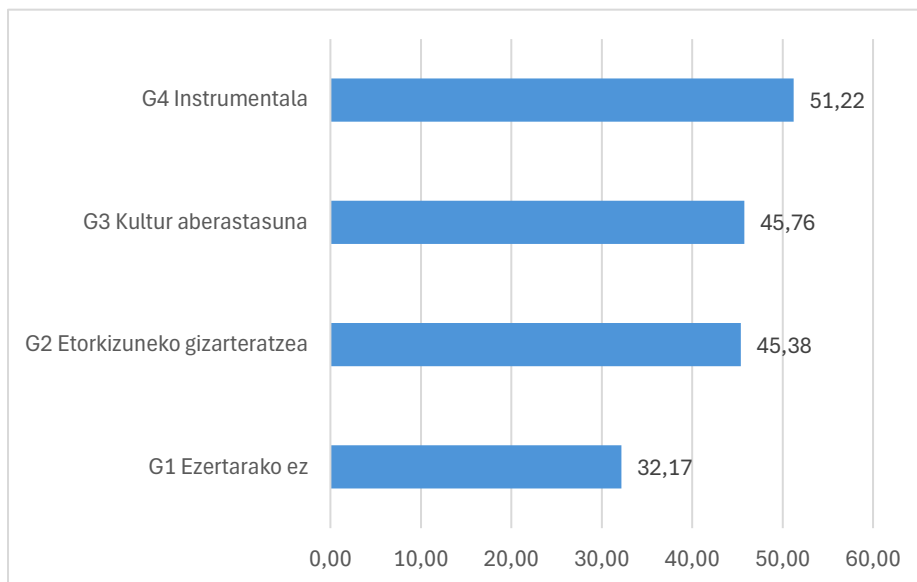
Taldeen izenak talde bakoitzaren edukia eta ezaugarri bereizgarriak irudikatu nahi dituen adierazpen bat du oinarri, bakoitzak lau dimentsioetan euskarari buruz duen iritzia azaltzekoa. Hona hemen taldeen deskribapen zehatzagoa:

1. *Ezertarako ere ez:* azpitalde hau jarrera negatiboa duten pertsonen osatzen dute, eta ia lau dimentsioetan euskararekiko jarrera erlatiborik okerrenak dituzte. Talde hori atzerriko jatorriko pertsonen laginaren % 24,1ek osatzen dute.

2. *Etorkizuneko gizarteratzea*: talde hau nabarmena da, batez ere, euskara gaur egungo eta etorkizuneko gizarteratze-elementu gisa ulertzean oso jarrera positiboa duelako, hots, euskara aspirazio-elementu gisa hautematea deitu diogun horretan. Hala ere, euskarari ez dute kultura-elementutzat jotzen: euskara gizarteratze-tresnatzat jotzen dute, eta ez hainbeste kultura-elementutzat. Talde hau atzerriko jatorriko pertsonen laginaren %20,9k osatzen dute.
3. *Kultur aberastasuna*: pertsona multzo horrek euskararekiko jarreraren dimentsioetan lortutako balioetan, batez ere, azpimarratzekoa da euskara arauen bitartez partekatu beharreko kultura elementu gisa hautematen dutela. Talde hori atzerriko jatorriko pertsonen laginaren %26,3k osatzen dute.
4. *Instrumentala*: talde honen posizioek garrantzi berezia ematen diote euskarari, tresna gisa, baina ez da pentsatzen euskal gizarte osoarentzat nahitaezkoa izan behar duenik. Talde hori atzerriko jatorriko pertsonen laginaren %28,7k osatzen dute.

Lau pertsona-taldeek euskararekiko jarrera orokorrean duten puntuazioak ere alde estatistikoki esanguratsuak ditu. Talde Instrumentalak (G4) 51,22 puntu lortu ditu, euskararekiko jarrera positiboa du, argi eta garbi, eta askoz hobea Etorkizuneko Gizarteratzea (G2) eta Kultur Aberastasuna (G3) taldeek baino (antzeko puntuazioa dute, 45,38 eta 45,75, hurrenez hurren, eta jarrera positibo baina epelak) eta Ezertarako Ez taldeak (G1) duena baino, 32,16 puntu baititu, eta euskararekiko jarrera negatiboa, argi eta garbi.

36. grafikoa. Taldeen euskararekiko jarrera

Iturria: Txostengileek egina.

Deskribatu berri ditugun lau taldeetako bakoitzari egindako laginaren esleipena onargarria dela ziurtatzeko, aldagai anitzeko beste analisi bat aplikatu dugu, analisi diskriminatzailea²⁰. Aldagai anitzeko teknika horri esker, egiaztatu ahal izango dugu atzerriko jatorriko pertsonak talde batean edo bestean ezartzean asmatu dugun. Ez dugu sakonduko azterketa diskriminatzaile horren emaitzen interpretazioa, baina, gure helburuetarako, nahikoa da esatea analisiak berretsi egiten duela egokia dela pertsonak lau taldetan sailkatzea; izan ere, ondo sailkatuta daude hasieran multzokatutako kasuen %94,9 eta baliozkotze gurutzatuaren bidez baliozkotutako kasu multzokatuen %94,7.

Amaitzeko, erabaki genuen aztertzea ezarritako lau taldeetako bateko edo besteko kide izatearekin zer aldagai soziodemografikoak, sozioekonomiko eta ideologiko eta horietako zer kategoria dagoen lotuen. Hau da, zer ezaugarrik duten lotura esanguratsua atzerriko jatorriko pertsonen taldeekin. Horretarako, kontingentzia-taulak eta korrespondentzia sinpleen analisi faktoriala (KAF) erabili ditugu (37. grafikoa), oso irtenbide grafiko argigarria eta intuitiboa eskaintzen duena, eta koherentea ere bai, segmentazio-zuhaitzean deskribatu dugun tipologiako profilekin (ikus 34. grafikoa eta lortutako moten deskribapena).

Hala, KAFean egiaztatu ondoren ChiSquareak estatistikoki esanguratsua den balioa duela (ChiSquare = 776,654, esang. 0,000) eta euskararekiko jarrera desberdina duten pertsonen ezaugarrien eta taldeen arteko lotura adierazten duela, lotura hauek aurkitu ditugu:

- *Ezertarako Ez* taldea: gehienbat hiriburuetan bizi diren pertsonak, lehen mailako ikasketak dituztenak, euskaraz ezer ez dakitenak, gaztelania apur bat egiten dutenak, erlijio ortodoxoa dutenak, zentroko ideologia dutenak, pertsona aktiboak edo etxeoandreak, estatus ertainekoak, Espainiara 2011 eta 2020 bitartean iritsi zirenak, beren egoera ekonomikoarekin ez gustura eta ez ase gabe daudenak, aldi

²⁰ Analisi diskriminatzailea aldagai anitzeko mendekotasun-teknika bat da, eta haren helburu nagusia da eredu prediktibo bat eraikitzea eta jokabide-zenbatespenak egitea, funtzio diskriminatzaileak osatzen dituzten aldagai independenteetako balioen arabera mendeko aldagaia kategoria bati edo besteari esleitzeari dagokionez. Sailkapen-teknikatzat har daitekeela ere esaten da, azaldu dugun horrexegatik. Helburu zehatza da egiaztatzea atzerriko jatorriko 1.006 pertsonen esleipena onargarria dela eta baldintza estatistikoak betetzen dituela. Gure kasuan, azterketa diskriminatzailea aplikatuz gero, 0,092, 0,241 eta 0,0524ko Wilksen Lambda balioa lortzen dugu aztertutako lau dimentsioetarako, guztietan 0.000ko esangura-mailarekin. Horrek esan nahi du lau multzoen batezbestekoen artean alde nabarmenak daudela lau dimentsioetarako. Box-en M testeko probak (balioa: 238,755; esangura: 0.000) adierazten digu multzo bakoitzeko bariantza- eta kobariantza-matrizeak nabarmen ezberdinak direla. Analisisit hiru funtzio diskriminatzaile lortzen ditugu, bariantza osoaren %43,8, %31,7 eta %24,6 azaltzen dutenak, hurrenez hurren. Funtzioen Wilksen Lambda balioak guztiz esanguratsuak dira (esangura: 0.000). Eta baliozkotze gurutzatuaren arabera, jatorrizko kasuen %94,9 eta baliozkotze gurutzatuaren bidez baliozkotutako multzokatutako kasuen %94,7 egoki sailkatuta daude. Teknika horren oinarriak ulertzeko eta ikasteko eskuliburu erraz bat da Mª Ángeles Cea D’Anconak (2016) egindakoa.

- *Kultur Aberastasuna* taldea: 20.000 biztanletik 150.000 biztanlera bitarteko udalerrietan edo hiriburuetan bizi direnak, unibertsitate-ikasketak dituztenak, gaztelaniaz ondo hitz egiten dutenak, erlijio katolikokoak edo ebanjelikokoak, pertsona aktiboak, beren egoera ekonomikoarekin gustura daudenak, estatus baxukoak, Espainiara 2001 eta 2010 bitartean iritsi zirenak, nazionalitate espainiarra dutenak, Kolonbia/Peru/Ekuador/Bolivia/Paraguai/Brasil/Dominikar Errepublika edo Nikaragua/Erdialdeko Amerika edo Saharaz hegoaldeko Afrikakoak, seme-alabak B ereduan dituztenak eta euskara erabiltzen ez duten testuinguruetan bizi direnak.
- *Instrumentala* taldea: 20.000 eta 150.000 biztanle bitarteko udalerrietan bizi direnak, bigarren mailako edo unibertsitateko ikasketak dituztenak, euskaraz ondo edo apur bat hitz egiten dutenak, gaztelaniaz ondo hitz egiten dutenak, beste erlijio batzuetakoak, zentroko ideologiakoak, ikasleak, estatus ertain eta altukoak, beste administrazio-egoera batzuetan daudenak, Argentina/Txile/Uruguain edo Venezuelan jaiok eta euskararen erabilera ertaina edo intentsiboa den testuinguruetan bizi direnak.

KSAF honetan, hiru kategoriako aldagai batekin bakarrik lan egiten dugunez (ezarri ditugun pertsona-taldeak), analisiak hiru dimentsio atera analisi ditu, bariantzaren %100 azaltzen dutenak. 37. grafikoan lehenengo biak irudikatu ditugu, aldakortasun handiena azaltzen duen espazio metrikoa eraikitzen dutenak: lehenengo dimentsioak %48,5 azaltzen du eta bigarrenak, %29,3. Bien artean, bariantza osoaren %77,9 azaltzen da.

5. ONDORIOAK

Azterketa honen gogoetak eta ondorioak testuinguruan kokatzeko, lehenik eta behin aipatu nahi dugu kalean egindako neurketaren bidez euskararen erabilera sozialari buruz egin den ikerketa. Azterlan horren emaitzek ez dute kezka handirik sortu euskararen sustatzaileen artean. 2021eko “Hizkuntzen erabileraren kale neurketa” da²¹. Lortutako emaitzen arabera, kalean euskaraz egiten dutenen portzentajea %12,6koa izan zen 2021ean, 2016. urtekoaren antzekoa. 1989az geroztik, portzentaje hori %1,8 besterik ez omen da igo. Jakina, kopuru hori aldatu egiten da lurraldeen arabera: Gipuzkoan %31koa da, Bizkaian %9koa, eta Araban, Iparraldean eta Nafarroan %5etik %6ra bitartekoa. Beste datu aipagarri bat, atsekabea eragin duena, da euskararen erabilerak behera egin duela biztanle gehienak euskaldunak diren lekuetan ere. Egoera horretan kokatzen da Begirunen atzerriko jatorriko pertsonen euskararen ezagutzari eta euskararekiko dituzten jarrerei buruz egin dugun ikerketa.

Euskararen erabilerari buruzko aurreko datuek harritu egin ditzakete bai egunero euskararen munduarekin harremanetan daudenak, bai alderdi zientifikoan, bai instituzionalean, bai eguneroko bilakaeratik at daudenak, intuizioz erabilera hori handiagoa dela uste baitute. Gizartearen pertzepzioa ez dator beti errealitatearekin bat.

Hala ere, Euskal Herriko errealitate sozial eta kulturala ezagututa, datu horiek ez dira oso harrigarriak, posible izateko mugen barnean baitaude. Emaitzek lortutako errealitatea (lorgarria) islatzen dute, azken hamarkadetako hizkuntza-plangintzaren ondorioz espero zen errealitatearen aldean. Are gehiago, euskararen erabilerari buruzko emaitzak oso urriak direlako harritu daitezkeen sektoreek laurogeiko hamarkadan dagoeneko esaten zuten ezinezkoa zela euskara irakaskuntza-sistemaren bidez bakarrik berreskuratzea. Garai hartan, hizkuntza hori ezartzeko mekanismoak erakundeen bitartez gehiago indartzeko eskatzen zuten. Uste zuten erakundeak egiten ari ziren ahalegina ez zela nahikoa, eta axolagabekeria eta utzikeria leporatzen zieten. Berrogei urte geroago, erakundeen utzikeria hori konpondu ondoren, kontuan hartu beharko genuke eboluzio horretatik zenbat zor zaion bulkada politikoei eta bidezko nahiei, eta zenbat errealitate soziologikoari, zeina nahi

²¹ Hemen kontsultagai: <https://soziolinguistika.eus/eu/proiektua/hizkuntzen-erabileraren-kale-neurketa-euskal-herria-2021-2/#>

eta nahi ez, existitu egiten baita, abian jarri nahi diren gizarte-prozesu guztiei eragiten dien ezkutuko egitura moduan. Bestela esanda: posible al da, antropologikoki, errealitate bat eraikitzea lehendik dagoen eta behin eta berriz gailentzen den errealitate beraren kontra? Nekez. Gainera, errealitate horren osaera demografikoa erabat aldatu da azken hiru hamarkadetan, migrazio-fluxuen ondorioz, eta hala jarraituko du etorkizunean ere.

Izan ere, gaur egun, fluxu horien ondorioz, Euskadiko atzerriko jatorriko populazioa 291.000 pertsonakoa da, eta horietatik 91.300, atzerrian jaiotakoak izanik, nazionalizatu egin dira, 183.000k atzerritarren estatutu juridikoa izaten jarraitzen dute, eta 17.500, Espainian jaiotakoak dira, estatutu horixe bera dute. Populazio horretatik %50 Erdialdeko Amerikan eta Hego Amerikan jaiotakoak dira, eta gaztelaniaz hitz egiten dute -eta, agian, beste hizkuntza batzuk, esaterako, kitxua eta guarania-. Biztanleen %15 magrebtarrak dira, haien hizkuntza nagusia arabiera da, baina beste hizkuntza batzuk ere hitz egiten dituzte, hala nola berberera, eta %7 Afrikako gainerako lekuetakoak dira, eta hizkuntza-aniztasun handia dute (frantsesaz eta ingelesaz gain, wolofera, pulaarera, hausaera, yorubera, igboera, fangera eta beste batzuk). Gainera, ia %7 asiarrak dira, txinera (mandarina eta kantonera) hizkuntza nagusi dutela, beste hizkuntza batzuekin batera, hala nola urdua; eta %20 europarrak dira, eta askotariko hizkuntzak dituzte (errumaniera, frantsesarekin eta portugesearekin batera)²². Adituen aurreikuspen demografikoen arabera, atzerriko biztanleria berriaren hazkunde potentziala 400-500.000 pertsonakoa izango da mende honen erdialdean.

Biztanleria hori guztia bi hizkuntza ofizial dituen lurralde batera iristen da, edo bertan sortzen, eta hizkuntza horietako bat, euskara, egoera minorizatuan dago, eta azken berrogei urteetako hizkuntza-politikaren zati handi bat hura berreskuratzean oinarritu da. Errealitate horrek, gainera, oso intentsitate desberdinak ditu lurraldearen barruan, eta atzerritar jatorriko populazioaren bizilekuaren arabera oso eskakizun desberdinak ditu. Eszenatoki konplexu horretan galdetu nahi izan diegu biztanle horiei euskararen ezagutzaz eta euskarari buruz dituzten jarrerez. Oro har, esan dezakegu euskararen ezagutza oso urria dela eta harekiko jarrera, nahiko positiboa.

Datuen arabera, %3 inguru moldatzen da euskaraz. Ezagutza orokor hori hain txikia da, besteak beste, atzerritarren bizitokietan eta finkatze-lekuetan euskara gutxi dagoelako, eta, beraz, ez dutelako euskararekin batere kontakturik, etortzen direnen batez besteko adina dela eta. Oro har, atzerritarren %13k baino ez dute, kasurik onenean, euskal eskola-sistemarekin harremanik (%11k bi eta hamasei urte artean ditu).

²² Hemen kontsultagai: <https://soziolinguistika.eus/eu/proiektua/gipuzkoako-hizkuntza-aniztasunaren-mapa/>

Euskararen ezagutza eta erabilera ulertzen laguntzen diguten aldagai soziodemografiko esanguratsuenei dagokienez, konstanteenak dira biztanleriaren segurtasun-eremu izendatu dugun horretan daudenak: egoera juridiko, ekonomiko, sozial eta kultural egonkor edo finkatua. Zoru irmo hori ez dutenek euskara gutxiago dakite eta gutxiago erabiltzen dute. Zaurgarri egindako pertsonen ari gara, haien egoerak euskara ikasteko erraztasuna galarazten edo mugatzen baitie. Azpimarratu egin behar da kapitalak (ekonomikoa, juridikoa, soziala eta kulturala) izatearen eta euskara ezagutzearen eta erabiltzearen arteko lotura hori. Izan ere, horri esker ikus dezakegu atzeritarrek euskararen aurrean dituzten jarrerak ez direla pertsonen banakako edo idiosinkraziatzko arazoaren ondorio, baizik eta horiek euskal gizartearen sartzearan dituzten baldintza material eta sozialen ondorio.

Jarrera-egitura honetan ez sexua eta ez adina ez dira agertu euskararen erabileraren baldintzatzaile gisa. Bestalde, euskara dakitenek sortzen dituzten ondorio performatiboak aipatu behar dira, euskara ikasteko eta irakasteko joera handiagoa baitute.

Egindako azterketaren arabera, jarrera-dimentsioari dagokionez, honako hauek dira euskararekiko jarrera positiboena duten pertsonak: 5.000 biztanletik beherako udalerrietan bizi diren pertsonak edo 20.000 eta 150.000 biztanle artekoetan bizi direnak; goi-mailako ikasketak dituztenak; euskaraz ondo hitz egiten dutenak; gaztelaniaz batere hitz egiten ez dutenak; edozein erlijiotakoak; beren egoera ekonomikoarekin oso gustura daudenak; goi-mailako eta erdi-mailako gizarte-estatusa dutenak; Argentina, Txile, Uruguai, Venezuela edo Magrebekoak; edo euskara asko erabiltzen den testuinguruetan bizi direnak.

Aitzitik, jarrera negatiboagoa dute hiru euskal lurraldeetako hiriburuetan bizi direnek; lehen edo bigarren mailako ikasketak dituztenek; euskaraz batere ez dakitenek; gaztelaniaz apur bat hitz egiten dutenak; erlijio ortodoxoa dutenak; beren egoera ekonomikoarekin gustura ez daudenak; estatus sozial baxu eta ertain-baxukoak; Txina edo Errumaniakoak edo euskara erabiltzen ez den testuinguruetan bizi direnek. Baliteke Txinatik etorritako herritarren euskararen aurkako jarreraren atzean egitura-sendotasunarekin eta taldean biltzearekin lotutako egotea; eta Errumaniatik etorritakoen kasuan (haisetako hainbat, ortodoxoak), berriz, segurtasun juridiko handiagoa eta gizarte- eta kultura-kapital handiagoa izatearekin zerikusia izatea.

Euskararekiko portaera iragartzeko gaitasun handiena duten aldagaiak hauek dira, mailaka: hizkuntza hitz egitea; jatorria eta ingurune euskalduna; habitataren tamaina eta ingurune euskalduna; Euskadin emandako urteak eta ingurune euskalduna. Aldagai horien elkarrekintzan oinarrituta 11 segmentu atera dira, kontsultatutako pertsona guztien aldakortasun osoaren %24 esplikatu dezaketenak. Halaber, atzeritar jatorriko pertsonak sailkatzeko aukera eman dute, euskararekiko jarreraren lau dimentsiotan oinarrituta: euskara etorkizuneko gizarteratzearen aspirazio-elementu gisa hautematea; euskara tresna material gisa hautematea; euskara kultur elementu gisa ulertzea; eta euskara elementu ideologiko gisa hautematea.

Sailkapen horretatik abiatuta, lau talde bereizi ahal izan dira. Talde horien izenak taldeen edukia eta ezaugarri bereizgarriak irudikatu nahi dituen adierazpen bati jarraitzen dio:

euskara ezertarako ez taldea, laginaren %24 osatzen duena; etorkizuneko gizarteratzerako taldea, %21 biltzen duena; kultur aberastasunaren taldea, %26 osatzen duena; eta euskara instrumentala taldea, %29ek eratua. Lehenengoak euskararekiko jarrera negatiboa du; bigarrenak gaur egungo eta etorkizuneko integrazio-elementutzat hartzen du; hirugarrenak, euskararen kultur dimentsioa lehenesten du; eta laugarrenak, berriz, hizkuntzaren dimentsio instrumentala baloratzen du, hargatik nahitaezkoa izan beharko lukeela pentsatzen ez badu ere.

Horiek horrela, ezinbestekoa da gaur egungo euskal gizartean dauden nahiak eta aukerak bateratzeko zer egin pentsatzea. Alde batetik, indar eta jarrera nazionalistek, eta ez nazionalistek, maila desberdinean proposatzen dituzte euskara berreskuratzeko eta gizarte osora zabaltzeko bideak. Bestetik, gizarte honen konstante soziologikoen adierazten digute aurreko asmoaren zati handi bat nekez lor daitekeela. Eta, azkenik, euskararen espazio sozialaren probabilitate-esparru horretan, zenbait sektore sozial halabeharrez suertatzen dira galtzaile; besteak beste, klase sozial baxuko “bertako” euskal biztanleria eta atzerritarren populazioaren zati handi bat. Gizarteratze osorako bizi-proiektu bat antolatzeko aukera gutxiago dago —bereziki lan-eremuan eta, beraz, gizarte-arloan—, eta hori larriagotu egiten da euskarak eragin diezaiekeen distortsioaren ondorioz.

Lehen aipatu dugu euskararen erabileraren gaia, eta haren portzentajea ezagutzarena baino baxuagoa dela; horrek adierazten digu praktika sozialak, oro har, eta hizkuntza-praktikak, bereziki, haiek errazten edo zailtzen dituzten gizarte-baldintzen eta -bitartekaritzen mende daudela erabat. Hona hemen adibide bat, itxuraz zerikusirik ez duena aipatu beharrekoak urrunekoak eta larriak direlako: AEBetan, % 37 besterik ez dira gaztelaniari eusten dioten jatorri hispanikoko pertsonak. Espainiera-hiztunek, ugari izanagatik, ez dute beren hizkuntza mantentzen. Badira gizabanakoaren borondatek haragoko zenbait indar estruktural, eta, horien ondorioz, biztanleek hizkuntza-ohitura bat bereganatzen eta garatzen dute, desira sozial eta politikoen bat ez etor daitekeena.

Aurreko adibideak argitara ekartzen ditu praktika sozialak bideratzen dituzten egitura baldintzatzaileak. Alde horretatik, AEBetan hain da nabaria da ingelesak gizartean gora egiteko duen indarra, ezen jatorrizko hizkuntza gora egiteko aukera horren mende baitago, espainiera-hiztunen testuinguruek eta bolumenek hizkuntza-egunerokotasun normalizatua berma dezaketen arren. Euskal Herriaren kasuari une batez erreparatzen badiogu, euskararekin antzeko zerbaite posible ote den planteatu behar dugu. Askotan aipatzen da euskara gizarteratzeko eta inklusiorako elementu gisa, baina benetan izan daiteke hala? Are gehiago, soziologikoki izan daiteke hala? Galdera horiek alor publikoaren eta erakundeen alorraren eremuan egiten ditugu, eta benetako gizarte-baldintzek eskatzen duten erantzukizun publiko eta sozialetik.

Agian, euskara hobeto edo okerrago ezagutzen duten edo hizkuntza horretan hobeto edo okerrago moldatzen diren pertsonen (bertakoak nahiz atzerrikoak) kopurua zein den mahaigaineratzeko unea da. Jakina da hizkuntza bat ezagutzeak ez dakarrela nahitaez hura erabiltzerik. Beraz, ez dago ustekaberik. Hala ere, zifra horiek oso bilakaera positiboa izan dute euskararen ezagutzari dagokionez. Historikoki ere bai, uste izan daitekeenaren kontra.

Euskararen ezagutza espero baino gehiago hazi da, eta erabilera zentzu kualitatiboan ere bai(espazioak sozialak, gai espezializatuak, kultur estandarizazioa, etab.).

Baieztapen horietatik abiatuta, gai izan behar dugu bilatzeko eta ezartzeko zeintzuk diren euskara bezalako hizkuntza batentzat muga- eta aukera-sorta gisa funtzionatzen duten egiturazko elementuak, mundu guztiz konektatu eta globalizatuan, non euskara erabiltzeak behar jakin batzuk soilik ase baititzake. Badira arrazoi demografikoak (biztanleria zahartzea eta migrazio-mugimenduak), teknologikoak (komunikazio-modu berriak), ekonomikoak eta kulturalak (kontsumo globalak, belaunaldien arteko dinamikak), kontrolpetik ihes egiten duten mugak osatzen dituztenak. Errealitate konplexu hori dela eta, tarte honetan guztian ezarri diren hizkuntza-politikez berriz pentsatu eta hausnartu behar da. Halaber, politika horiek sostengatu dituzten eta, gustatu ala ez, urte hauetako gertaera sozialetara egokitzearen ondorioz gauzatu diren iruditeriez ere berriz pentsatu eta hausnartu behar dugu.

Hizkuntzaren soziologia nagusi den une batera iritsi gara, hau da, ikerketek aztertu behar dute nola jarduten duten gizarte-faktoreek euskararen mendeko aldagaian, eta alde batera utzi behar dute zer aldatu beharko litzatekeen, kontuan hartuta euskara dela gainerako faktoreek oinarri duten giltzarria. Hizkuntza eta testuinguru zehatzetan nola molda daitekeen aztertu behar da: ekintza-eremu espezifikoetan dituen ekintza-mugak eta aukerak, hau da, Bourdieuk *espazio soziala* deitzen diona. Hizkuntzaren soziologiatik esan genezake euskarak bere sabaira (kristalezkoa) heldu duela.

Zirriborratu dugun diagnostiko horrekin bat etorri dira analista eta erakunde asko duela hamarkada batetik baino gehiagotik. Hasierako irakinaldiak eta mobilizazio kolektiboak ekarritako lehen helburuak alde batera utzi ondoren, mende honetako lehen hamarkadaren amaieratik aurrera, Euskara XXI²³ ponentziak dagoeneko adierazi zuen euskara ezartzeko zegoen erakundeen bultzada eta teorizazio eskuragarria agortua zela. Une horretatik aurrera fase berri bat hasi zela esaten zen. Joan den hamarkadan saiakera eta ekimen ugari egin dira iraganeko gabeziei aurre egiteko eta fase berri hori bultzatzeko eta garatzeko. Ahalegin horiek, oraindik ere helburua bete gabeak, euskararen nolakotasunari eta izanari buruzkoak izan dira, bai irakaskuntza modu berriei, bai irakaskuntza horren zergatiei buruzkoak. Arrazoi horietan datza, hain zuzen, gure ustez, zereginaren zailtasuna, ez baita behar bezala berrikusi euskarak euskal eraikuntza nazional(ista)ren erdigunea izan beharraren hasierako irudia. Gainera, iruditeria arazoetako

²³ Hemen kontsultagai:

https://zuzenean.euskadi.eus/contenidos/informacion/esep_marko_orokorra_2016/es_def/adjuntos/PonenciaBase.pdf

bat da, ez arazo nagusia. Izan ere, arazo nagusia euskara berreskuratzeak euskal gizartean dituen zailtasun objektiboek dakarte.

Gogoeta sakon horiek aise gainditzen dituzte txosten honen helburuak, baina ezin dugu ahaztu gogoeta horiek helburuen testuingurua direla, baina, horiek gorabehera, gure ustez egokiak diren proposamen eta gomendio batzuk zehaztu nahi ditugu, gizarte benetan inklusiborantz, bertan bizi diren biztanle guztien gizarteratzea bermatzen duenerantz, jotzeko:

1. Euskararen munduarekin zerikusia duen teorizazio guztiak ezinbestean birpentsatu behar du zein behar duen euskararen estatusak gizarte honen eraikuntzan.
2. Horrenbestez, hausnarketa horretatik zein hizkuntza-politika eratoritzen den ere planteatu behar da.
3. Ez du zentzu handirik ez populazioaren osaeran ez klase-posizioetan gaur egungoa ez den gizarte batentzat pentsatutako eta egituratutako zutabeen gainean eraikitako hizkuntza-politikekin jarraitzeak.
4. Funtsezkoa da baloratzea hori ez egiteak atzerriko jatorria dutenentzat epe laburrean eta epe luzera euskal gizartearentzat berarentzat ekarriko lukeen kostua; izan ere, segregazio, ezberdinkeria sozial eta de facto polarizazio handiak ekar litzake.
5. Halaber, irakaskuntza-sistemaren egoera ebaluatu behar da, bai modalitateen eta ereduaren arabera banaketari, bai ikastetxeko proiektuen sendotasunari dagokienez. Dena den, kontuan hartu beharra dago euskal eskola publikoak ezin izango dituela bete edo gainditu gizarateak ezartzen dizkion mugak.
6. Atzerriko jatorriko pertsonen jarrerei dagokienez, ikusi dugu euskara gehien gaitzesten duten sektoreak direla gizartearen beheko geruza sozialetan direnak. Hori bereziki garrantzitsua da, zatikatze soziala nabarmenagoa izango baita denborarekin.
7. Azken batean, askotan pentsatzen den bezala, gizartea kohesioan oinarrituta egotea nahi badugu, gizarteratzeko erakundearen tresna indartsuekin, helburu horretarako neurri politikoak hartu behar dira, eta ez zaie desleialtasunik leporatu behar euskarak gizarteratzeko elementu posible gisa izan dezakeen zereginaren inguruan zuhurtzia handia duten korronteei.

Litekeena da azken hamarkadetan euskarak izandako bilakaera ziurrak atzeraldia izatea, baina sinetsi beharra dago berreskuratuko dela, epe luzean, halabeharrez. Konfiantza horretatik abiatuta bakarrik egin daiteke gogoeta lasaia.

6. AIPATUTAKO BIBLIOGRAFIA

ALBITE, P. (2011): “La construcción social de la inmigración extranjera en Hego Euskal Herria”. *Mugak* aldizkaria, 2. zk., 1. or.

CEA D’ANCONA, M.A. (2012): Fundamentos y aplicaciones en Metodología Cuantitativa. Síntesis argitaletxea. Madril, 101 or.

CORBETTA, P. (2007): “Metodología y técnicas de investigación social”. Mc Graw Hill argitaletxea. Madril, 220 or.

HOCHSCHILD, A. R. (2000): “Global care chains and emotional surplus value” in W. Hutton y A. Giddens (arg.) *On the Edge. Living With Global Capitalism*. New York: Vintage, 130-146 or.

ITZIGSOHN, J. eta GIORGULI-SAUCEDO, S. (2005). “Incorporation, Transnationalism, and Gender: Immigrant Incorporation and Transnational Participation a Gendered Processes.” *International Migration Review*, Vol. 39 (4): 895-920

MORENO MARQUEZ, G. (2020): “Egonkortasun-continuuma”. *Usteak, ustel*. Sakondu bilduma. Zurrumurruen Aurkako Sarea. Eskuragarri hemen: <https://zas.eus/materiales-y-herramientas/coleccion-usteak-ustel/>

MORENO VALLEJO, P. (2007): La fiabilidad de los tests y escalas. Facultad de Ciencias Humanas y Sociales. Comillasko Unibertsitate Pontifizioa. Madril.

RUIZ BALZOLA, A. (2016): “El fenómeno migratorio en el discurso soberanista vasco”. *Grand Place*, 11-23 or.

RUIZ OLABUENAGA, J.I. (1972): Métodos de Investigación Social. Soziologia Saila Universidad de Deusto. Bilbo, 96 or.

SALAZAR, R. (2001): *Servants of Globalization. Women, Migration and Domestic Work*. Stanford (Kalifornia): Stanford University Press.

SASSEN, S. (2003): *Contrageografías de la globalización. Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*. Madril: Traficantes de Sueños.